സ്വപ്നവാസവദത്തം

നാടകം.

വള്ളത്തോൾ.

Digitized By Kerala Sahitya Akademi

സ്വപ്നവാസവദത്തം

എന്ന ഭാസനാടകം

വിവൎത്തകൻ:

വള്ളത്തോൾ

ടിപ്പണീകാരൻ:

നാലപ്പാട്ട നാരായണമേനോൻ

൨-ാം പതിപ്പ്—കോപ്പി ൧൦൦൦

മംഗളോദയം പ്രസ്സ്,
തൃശ്ശിവപേരൂർ

൧൧൦൬

വില ൧൨ ണ.

എല്ലാം പ്രതികളിലും വിവൎത്തകന്റെ ഒപ്പടയാളമുണ്ടായിരിക്കും.

Digitized By Kerala Sahitya Akademi

Digitized By Kerala Sahitya Akademi

മുഖവുര

——

൧൦൯൨-ാമാണ്ട കന്നിമാസത്തിന്റെ ഒടുവിൽ പിടിപെട്ട ഒരു പനിനിമിത്തം ഞാൻ രണ്ടുമാസത്തോളം കാലം കിടപ്പിലാവുകയുണ്ടായി. അന്ന് ഏറെദ്ദുസ്സഹമായതു, നേരം നീങ്ങാഞ്ഞിട്ടുള്ള സങ്കടമായിരുന്നു. പഴയ ചങ്ങാതിയായ പകലുറക്കം വൈദ്യശാസനത്താൽ പടിക്കു പുറത്താക്കപ്പെട്ടു; പുസ്തകം വല്ലതും വായിപ്പാൻ, അതിന്റെ കനം താങ്ങുന്നതിന്നു കൈകൾക്കു കരുത്തും പോരാ. ഓരോ പകലും, ആ ശരൽസൂര്യകിരണങ്ങളാൽ എന്നെ അപഹസിച്ചുകൊണ്ടെന്നപോലെ, ഇറങ്ങിവന്ന്, എന്റെ മുമ്പിൽ സഹാറാമരുഭൂമിയെപ്പോലെ നീണ്ടുകിടക്കുകയായി! ആ ദുർഗ്ഗമപ്രദേശത്തിന്റെ ഏതാനും ഭാഗം ഞാൻ പിന്നിട്ടത്, ഏതന്നാടകവിവർത്തനമാകുന്ന ഒട്ടകത്തിന്റെ പുറത്തു കേറിയിട്ടാണ്: മൂലപുസ്തകം കിടയ്ക്കമേൽ മലർത്തിവെച്ച്, ഒരു പകലിന്നിടയിൽ അപ്പപ്പോഴായി, ഒരംകംവീതം പരിഭാഷപ്പെടുത്തിപ്പോന്നു. അങ്ങിനെ ആറുനാൾകൊണ്ടു കഴിഞ്ഞുകൂടിയ തർജ്ജമ അരമാസത്തിന്നുശേഷമാണ് മനസ്സിൽനിന്നു കടലാസ്സിൽ പകർന്നത്; അതിനു സഹായിച്ച സ്നേഹിതൻ—പ്രസിദ്ധസാഹിതീകാരനായ ശ്രീമാൻ നാലപ്പാട്ട് നാരായണമേനോൻ—അതോടുകൂടിത്തന്നെ, ഒരു ചെറിയ ടിപ്പണിയും എഴുതിച്ചേർത്തു.

Digitized By Kerala Sahitya Akademi

രണ്ടോളം കൊല്ലത്തിനുശേഷം ഇന്നലെ, അച്ചടിത്തെററു നോക്കാനായി വായിച്ചപ്പോൾ ഈ തൎജ്ജമയും ഞാനും തമ്മിൽ ഒരു നേരിയ പരിചയമേ തോന്നിയുള്ളു. 'സദ്ഗുരു'മാസികയിൽ ഖണ്ഡശഃ പ്രസിദ്ധീകരിപ്പാൻ മഹാമഹിമശ്രീ തച്ചുടയതമ്പുരാൻ തിരുമനസ്സുകൊണ്ട് ആജ്ഞാപിച്ചിട്ടില്ലായിരുന്നു എങ്കിൽ, ഈ പുസ്തകം, ഇതിൻെറ പ്രണേതാവായ ആ പനിക്കാരനൊപ്പോലെ, ഇന്നും ഏകാന്തക്കിടപ്പിൽത്തന്നെ കിടന്നുകൊള്ളുമായിരുന്നു.

ഭാസമഹാകവിയുടെ ഗംഭീരകൃതികളിലൊന്നായ സ്വപ്നവാസവദത്തം നമ്മുടെ ഭാഷയിൽ അവതരിച്ചത് ഇദംപ്രഥമമായിട്ടല്ല; ഏകദേശം പന്തിരണ്ടുവൎഷങ്ങൾക്കു മുമ്പ് ഇതിൻെറ ഒരു തൎജ്ജമ തിരുവിതാംകൂറിൽനിന്നു (പരിഭാഷകൻ, ഒരു പോററിയാണെന്നോൎക്കുന്നു) പുറപ്പെടുകയുണ്ടായിട്ടുണ്ട്. എന്നാൽ ആ പുസ്തകം ഇപ്പോൾ ലുപ്തപ്രചാരമായിരിക്കുന്നു എന്നു തോന്നുന്നു.

കുന്നംകുളം, } വിവൎത്തകൻ
൧൧൦൭ ചിങ്ങം ൨൩-ാംനു

Digitized By Kerala Sahitya Akademi

സ്വപ്നവാസവദത്തം.

കഥാവസ്തുസംഗ്രഹം.

[അർജ്ജുനപുത്രനായ അഭിമന്യുവിന്റെ വംശപരമ്പരയിൽ ഇരുപത്തഞ്ചാമനും, ഘോഷവതീനാമകവീണാഗാനവിദ്യയിൽ വിദഗ്ദ്ധനും, ഗജഹൃദയവേദിയുമായിരുന്ന ഉദയനനെന്ന വത്സരാജാവിനെ അവന്തിരാജാവു പ്രദ്യോതൻ (മഹാസേനൻ) ഒരു കൃത്രിമഗജത്തെക്കൊണ്ടു വനാന്തരത്തിലേയ്ക്കാകർഷിച്ചു പിടിപ്പിച്ചുകൊണ്ടുപോയി, തന്റെ അന്തഃപുരത്തിലൊരേടത്തു തടവിൽ പാർപ്പിച്ചു. അന്നത്തെ യുവാക്കന്മാരായ രാജാക്കന്മാരിൽ എല്ലാ ഗുണങ്ങൾകൊണ്ടും പ്രഥമഗണനീയനായ വത്സരാജനെ സ്വപുത്രിയായ വാസവദത്തയ്ക്കു ഭർത്താവാക്കണമെന്ന അഭിലാഷം നേർവഴിയ്ക്കു സാധിയ്ക്കാത്തതിനാലാണ്, അവന്തിരാജാവു കപടം പ്രയോഗിച്ചത്. അദ്ദേഹം മകളെ ഭാവിജാമാതാവിന്റെ അടുക്കൽ വീണവായന പഠിയ്ക്കാനുമാക്കി. കലരൂപവയോവിദ്യാദികൾകൊണ്ട് അനുരൂപരായിരുന്ന ഗുരുശിഷ്യർ ക്രമേണ പരസ്പരാനുരക്തരായിച്ചമഞ്ഞു; ഏറെത്താമസിയാതെ ഗുരു, സ്വമന്ത്രിയായ യൌഗന്ധരായണന്റെ നീതികൌശലത്താൽ തടവിൽനിന്നു വിട്ടുതി നേടി, ശിഷ്യത്തിയേയുംകൊണ്ടു നിഗൂഢമായി കൌശാംബി(ഉദയനന്റെ രാജധാനി)യിലേയ്ക്കു തിരിച്ചുപോരികയുംചെയ്തു. (ഇത്രയും കഥ ഭാസന്റെതന്നെ കൃതിയായ 'പ്രതിജ്ഞായൌഗന്ധരായണ'ത്തിലുള്ളതാണ്.)

ആവിധം അപഹരിയ്ക്കപ്പെട്ട ഭാസുരഗുണഗണയായ വാസവദത്തയോടൊന്നിച്ചു സസുഖം നിവസിയ്ക്കേ, ധീരലളിതസ്വഭാവനായ ഉദയനന്റെ വത്സരാജ്യം മുക്കാലും ആരുണി എന്ന വൈരി കീഴടക്കിക്കളഞ്ഞു. അയാളെ ജയിപ്പാൻ ദർശകനെന്ന മഗധരാജാവിന്റെ സാഹായ്യം അത്യാവശ്യമാണ്; അതിനു ദർശകസോദരിയായ

Digitized By Kerala Sahitya Akademi

പത്മാവതിയെ വത്സരാജൻ വേൾക്കണം; അക്കാര്യം, പ്രാണപ്രണയിനിയായ വാസവദത്ത ജീവിച്ചിരിക്കെ ഉദയനൻ ചെയ്യുകയില്ല, പത്മാവതിയും പ്രിയാനിയുക്തനല്ലാത്ത വത്സരാജാവിൽ അഭിനിവിഷ്ടയാകയില്ല. അതിനാൽ, 'വാസവദത്ത മരിച്ചുപോയി' എന്നൊരു സംസാരം പരത്തി രാജാവിനെ വിശ്വസിപ്പിച്ച്, ആ പട്ടമഹിഷിയെ കറെക്കാലം ഒളിവിൽ പാർപ്പിക്കേണമെന്നു, മന്ത്രി യൌഗന്ധരായണൻ മററു രുമണ്വൽപ്രമുഖരായ അമാത്യരോടുംകൂടി ആലോചിച്ചുറച്ചു; അതു നയകോവിദയായ വാസവദത്തയും സമ്മതിച്ചു.

അതിൻവണ്ണം യൌഗന്ധരായണൻ ഒരു സന്ന്യാസിവടിവെടുത്ത്, ഒരവന്തിരാജ്യക്കാരിയുടെ വേഷം ധരിച്ച വാസവദത്തയെ കൊണ്ടുപോന്നു, പുഷ്പകഭദ്രാദിസിദ്ധന്മാരാൽ വത്സരാജമഹിഷിയാകമെന്നുദ്ദേശിക്കപ്പെട്ടിരുന്ന പത്മാവതിയുടെ കയ്യിൽ, തന്റെ സോദരിയാണെന്നും പറഞ്ഞു ന്യാസത്വേന ഏല്പിച്ചു.

ഈ ഉപായത്താൽ വത്സരാജൻ പത്മാവതിയെ വേൾക്കുവാനും, ആ വഴിക്കു ശത്രുഹൃതമായ രാജ്യം വീണ്ടെടുക്കുവാനും ഇടവന്നു.]

Digitized By Kerala Sahitya Akademi

ഒന്നാമങ്കം

(നാന്ദിയുടെ അവസാനത്തിൽ സൂത്രധാരൻ പ്രവേശിക്കുന്നു.)

സൂത്രധാരൻ: ഉദയനവേന്ദുസധാമാ-
വാസവദത്താബലം ബലൻെറ ഭുജം
പത്മാവതീൎണ്ണപൂൎണ്ണം
തുണയാക വസന്തകമ്രം തേ! ൧

ആൎയ്യമിശ്രന്മാരോട് ഇപ്രകാരം അറിയിക്കാം. എയ്, എന്താണ്, ഞാൻ അറിയിപ്പാൻ തുടങ്ങിയപ്പോൾ ഒരു ശബ്ദം കേൾക്കുന്നതായി തോന്നുന്നത്? ആകട്ടെ, നോക്കാം.

(അണിയറയിൽ)

മാറിനില്പിൻ, മാറിനില്പിൻ; മാന്യന്മാരേ, മാറിനില്പിൻ.

സൂത്രധാരൻ: ശരി, മനസ്സിലായി:

---

൧. ഉദ...ധാമാവ്=ഉദിച്ചുയരുന്ന നൂതനചന്ദ്രനോടു തുല്യമായ ധാമം (തേജസ്സ്, വൎണ്ണം) ഉള്ളത്; ശുഭ്രമെന്നു സാരം. ആസവ......ബലം=അബലയ്ക്കു (ഭാൎയ്യക്ക്) ആസവം (മദ്യം) നൽകിയത്. ബലൻ=ബലഭദ്രൻ. ഭുജം=കൈത്തണ്ട്. പത്മാ......പൂൎണ്ണം=പത്മ (ലക്ഷ്മി, ശോഭ)യുടെ അവതീൎണ്ണം(അവതാരം)കൊണ്ടു പൂൎണ്ണം (സമൃദ്ധം). വസന്തകമ്രം=വസന്തോചിതശൃംഗാരവേഷത്താൽ വിശേഷിച്ചും സുന്ദരം. തേ=നിനക്ക് (സഭയ്ക്ക്). ഉദയനൻ, വാസവദത്ത, പത്മാവതി, വസന്തകൻ എന്നീ പ്രധാനപാത്രങ്ങളെ ശബ്ദഭംഗ്യാ നിൎദ്ദേശിച്ചിരിക്കുന്നു.

Digitized By Kerala Sahitya Akademi

മഗധേന്ദ്രൻെറ മകൾതൻ
കൂറാളുമനുയായികൾ
നിശ്ശങ്കം മാററിനിത്തുന്നി-
താശ്രമസ്ഥരെയൊക്കയും. ൨

(പോയി)

സ്ഥാപന

(അനന്തരം രണ്ടു ഭടന്മാർ പ്രവേശിക്കുന്നു.)

ഭടന്മാർ: മാറിനില്പിൻ, മാറിനില്പിൻ; മാന്യന്മാരേ, മാറിനില്പിൻ.

(അനന്തരം സന്ന്യാസിവേഷം പൂണ്ട യൌഗന്ധരായണനും, *ആവന്തികാവേഷം ധരിച്ച വാസവദത്തയും പ്രവേശിക്കുന്നു.)

യൌഗന്ധരായണൻ: (ചെവി കൊടുത്തിട്ട്) എയ്, ഇവിടേയും മാററിനിത്തലോ? എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ,

ചീരം മുണ്ടിനു, കാട്ടുകായ്ക്കനി ഭുജി-
പ്പാനി,പ്പടിക്കാശ്രമേ
ധീരം വാണരുളുന്ന മാന്യജനത-
സ്സുദ്വേഗമാപ്പെട്ടുപോം!

---

൨. മഗ...മകൾ=പത്മാവതി. അനുയായികൾ=അനുചരന്മാർ (ഭൃത്യന്മാർ).

* ആവന്തിക=അവന്തിരാജ്യക്കാരി.

൩. ചീരം=മരവുരി. ധീരം=മനശ്ചാഞ്ചല്യമെന്നിയെ. ഉദ്വേഗം=ഭയം; പീഡ. ചഞ്ചലലക്ഷ്മി=അസ്ഥിരമായ സമ്പത്ത്. നിട്ട

Digitized By Kerala Sahitya Akademi

സ്വൈരം ചഞ്ചലലക്ഷ്മിയാൽ വിനയമി-
ല്ലാതായ് മദത്തള്ളലാ-
ന്നാരബ്ധോ, നിഭൃതം തപോവനമൊരൂ-
രാക്കുന്നു തന്നാജ്ഞയാൽ? ൩

വാസവദത്ത: ആര്യ, ആരാണീ മാററിനിർത്തുന്നത്?

യൌഗന്ധരായണൻ: ദേവി, തന്നെ ധർമ്മത്തിൽനിന്നു മാററിനിർത്തുന്നവൻ!

വാസവദത്ത: അതല്ല; ഞാനും മാററിനിർത്തപ്പെടേണ്ടവളാണല്ലോ എന്നു വെച്ചാണ് ചോദിച്ചത്.

യൌഗന്ധരായണൻ: ദേവി, അറിയപ്പെടാഞ്ഞാൽ ദേവകളും ഈവിധം അനാദരിക്കപ്പെട്ടുപോകുമല്ലോ.

വാസവദത്ത: ഈ പരാഭവത്തോളം ഖേദകരമല്ല, വഴിനടത്തം.

യൌഗന്ധരായണൻ: ഇവിടുന്നനുഭവിച്ചുപേക്ഷിച്ചതാണല്ലോ ഈ വിഷയം! ഇതിൽ വിചാരം വേണ്ട. എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ,

മുമ്പൊക്കെ യാത്രയിവിടേയ്ക്കുമിവണ്ണമല്ലീ?
വീണ്ടും സ്വഭർത്തൃവിജയാലെഴുനള്ളുമേവം:
കാലത്തിരിപ്പിൽ നിയതം രഥനേമിപോലെ
കീഴ്മേൽ മറിഞ്ഞിളകുവൊന്നിഹ ഭാഗ്യചക്രം. ൪

തം=ശാന്തമായ. ഊര്=ഗ്രാമം. ഗ്രാമത്തിലെയ്ക്കു ചേന്ന മാററിനിർത്തൽ ആശ്രമത്തിൽ പാടില്ല.

൪. ഈ വണ്ണം—പരിജനങ്ങൾ ആളുകളെ മാററിനിർത്തുകയും മററുമാകുന്ന പ്രാഭവത്തോടുകൂടി. രഥനേമി=തേരുരുളിൻ ചുററ്. ഭാഗ്യചക്രം=ഭാഗ്യസമൂഹം

Digitized By Kerala Sahitya Akademi

ഭടന്മാർ: മാറിനില്ലിൻ, മാന്യന്മാരേ, മാറിനില്ലിൻ.

(പിന്നെ ഒരു ഹരിക്കാരൻ പ്രവേശിക്കുന്നു.)

ഹരിക്കാരൻ: സംഭാഷക, അരുതരുത്; മാറിനില്ലാൻ പറയരുത്. നോക്കു:

ചൊല്ലേറ്റുമുഴിപന്ന നിഷ്പവാദമുണ്ടാ-
ക്കൊല്ലേ; കയത്തുപെരുമാററുതാശ്രമത്തിൽ
തെല്ലോ കുഴക്കു നഗരത്തില?-തിൽപ്പെടാഞ്ഞാ-
നല്ലോ, വിശിഷ്ടരിവർ കാട്ടിലണഞ്ഞു വാഴ്‌വൂ. ൫

ഭടന്മാർ: ആര്യ, അങ്ങിനെതന്നെ.

(പോയി)

യൌഗന്ധരായണൻ: കൊള്ളാം, ഇയ്യാൾക്കു പ്രകൃതിരിവുണ്ട്. വത്സേ, നമുക്ക് ഇയ്യാളുടെ അടുക്കൽ പോകാം.

വാസവദത്ത: ആര്യ, അങ്ങിനെതന്നെ.

യൌഗന്ധരായണൻ: (അടുത്തു ചെന്നിട്ട്) ഹേ, എന്തിനാണ്, ഈ മാററിനിർത്തൽ?

ഹരിക്കാരൻ: അല്ലേ തപസ്വിൻ,—

യൌഗന്ധരായണൻ: (ആത്മഗതം) തപസ്വിൻ എന്ന ഈ സംബോധനം വളരെ നല്ലതുതന്നെ; പക്ഷേ, അപരിചയംമൂലം എനിക്കു് ഉള്ളിൽത്തട്ടുന്നില്ല.

ഹരിക്കാരൻ: കേട്ടാലും: *ഗുരുക്കന്മാർ ദർശകനെന്നു പറ

---

൫. അതിൽ=നഗരത്തിലെ കുഴക്കിൽ,

* എന്റെ മഹാരാജാവിന്റെ പേർ ഞാൻ പറകയില്ല; അത് ആചാരവിരുദ്ധമാണ് എന്നു സാരം.

Digitized By Kerala Sahitya Akademi

യുന്ന ഞങ്ങളുടെ മഹാരാജാവിന്റെ സഹോദരി പത്മാവതിയാണിത്; ഈ കൊച്ചുതമ്പുരാട്ടിയ്ക്കു മഹാരാജാവിന്റെ അമ്മയെ—ആശ്രമത്തിൽ വാഴുന്ന വലിയ തമ്പുരാട്ടിയെ—ചെന്നു കണ്ടു വിടവാങ്ങിയിട്ടു വേണം അരമനയിലേയ്ക്കു മടങ്ങാൻ. അതിനായി ഇന്ന് ഈ ആശ്രമത്തിൽ പാർക്കുവാൻ നിശ്ചയിച്ചിരിയ്ക്കുന്നു. ആകയാൽ, ഭവാന്മാർ

സൈ്വരം വരുത്തുക വനോർവ്വിയിൽനിന്നു ദർഭ,
തീർത്ഥാംബു, പൂ, ചമതയെന്ന തപോധനങ്ങൾ:
ധർമ്മിഷ്ഠരാജസുത താപസധർമ്മപീഡ-
യിഷ്ടപ്പെടില്ലി;-തു തനിയ്ക്കു കുലവ്രതംതാൻ. ൬

യൌഗന്ധരായണൻ: (ആത്മഗതം) ഇതു മഗധരാജാവിന്റെ മകൾ പത്മാവതിയാണല്ലേ! ഇവൾ സ്വാമിയുടെ രാജ്ഞിയായി വരുമെന്നു പുഷ്പകഭദ്രാദികൾ ലക്ഷണം പറഞ്ഞിട്ടുണ്ടല്ലോ.

ദൃഢമൊരു ബഹുമാനമോ വെറുപ്പോ
മനസി ജനിപ്പതു ഭാവനാവിശേഷം:
തിരുവടിയുടെ ഭാര്യയാകുമെന്നോ-
ർത്തിവളിലെനിയ്ക്കു മമത്വമല്പമല്ല! ൭

൬. തപോധനങ്ങൾ=തപസ്സിന്നു വേണ്ടുന്ന ദ്രവ്യങ്ങൾ.

൭. ഭാവനാവിശേഷം=സങ്കല്പഭേദം. തിരുവടി=സ്വാമി (വത്സരാജാവ്). മമത്വം=സ്നേഹം.

Digitized By Kerala Sahitya Akademi

വാസവദത്ത: (ആത്മഗതം) രാജകുമാരി എന്നു കേട്ടിട്ട് എനിക്കു സഹോദരീസ്നേഹംകൂടി തോന്നുന്നു.

(പിന്നെ പരിജനാനുചിതയായ പത്മാവതിയും ചേടിയും പ്രവേശിക്കുന്നു)

ചേടി: കൊച്ചുതമ്പുരാട്ടി ഇതിലേ, ഇതിലേ. ഇതാ, ആശ്രമത്തിലേക്കു കടക്കാം.

(അനന്തരം ഒരു താപസി പ്രവേശിക്കുന്നു.)

താപസി: രാജകുമാരിക്കു സ്വാഗതം!

വാസവദത്ത: ഇതാ, ആ രാജകുമാരി. ഇവളുടെ ആകൃതി കുലീനതയ്ക്കൊത്തതുതന്നെ.

പത്മാവതി: ആര്യേ, വന്ദനം!

താപസി: വളരെക്കാലം ജീവിച്ചിരുന്നാലും! കുഞ്ഞേ, അകത്തേക്കു വരൂ, വരൂ. തപോവനങ്ങൾ അതിഥികൾക്കു സ്വഗൃഹംതന്നെയാണല്ലോ!

പത്മാവതി: അങ്ങിനെതന്നെ, അങ്ങിനെതന്നെ. ആര്യേ, എനിക്കു ശങ്ക തീൎന്നു. ഈ ബഹുമാനവാക്കിനാൽ ഞാൻ അനുഗ്രഹിക്കപ്പെട്ടു!

വാസവദത്ത: (ആത്മഗതം) ആകൃതി മാത്രമല്ല, ഇവളുടെ വാക്കും മധുരംതന്നെ.

താപസി: ഭദ്രേ, തമ്പുരാന്റെ ഈ പെങ്ങളെ രാജാക്കന്മാരാരും ആവശ്യപ്പെടുന്നില്ലേ?

ചേടി: ഉജ്ജയിനീരാജാവു പ്രദ്യോതനില്ലേ, അദ്ദേഹം മകനുവേണ്ടി ദൂതന്മാരെ അയയ്ക്കാറുണ്ട്.

Digitized By Kerala Sahitya Akademi

വാസവദത്ത: (ആത്മഗതം) ആകട്ടെ, ആകട്ടെ: ഇവളി പ്പോൾ സ്വന്തവുമായല്ലോ.

താപസി: അദ്ദേഹത്തിന്റെ ബഹുമാനത്തെ അർഹിക്കുന്നതുതന്നെയാണ്, ഈ ആകൃതി! രണ്ടു രാജവംശവും വളരെ വമ്പിച്ചതാണെന്നാണ് കേൾവി.

പത്മാവതി: ആര്യ, മഹർഷിമാരെക്കണ്ട് അനുഗ്രഹം വാങ്ങിയോ? അഭീഷ്ടദാനത്തിന്നു താപസന്മാരെ ക്ഷണിച്ച്, ആർക്ക് എന്തു വേണമെന്നു ചോദിക്കു.

ഹരിക്കാരൻ: ഇവിടത്തെ ഇഷ്ടംപോലെ. ഹേ, ഹേ, ആശ്രമത്തിൽ വസിക്കുന്ന താപസന്മാരേ, ഭവാന്മാർ കേട്ടാലും, കേട്ടാലും: ഇതാ, ശ്രീമതി മഗധരാജപുത്രി ഈ പരിചയത്താൽ പ്രീതിപൂണ്ടു ധർമ്മസിദ്ധിക്കായി ധനദാനം ചെയ്വാൻ ക്ഷണിക്കുന്നു.

തണ്ണീരിൻകുടമാക്കു വേണ്ടു? തുകിലാർ
 തേടുന്നു? വാണൊരിച്ചതിൻ-
വണ്ണം ദീക്ഷ കഴിച്ചവൻ ഗുരുവിനെ-
 ന്തിപ്പിപ്പു നൽകീടുവാൻ?
ധർമ്മിഷ്ഠപ്രിയരാജപുത്രിയിവിടെ
 സ്വാനുഗ്രഹം തേടുവോൾ;
ഇന്നാൾക്കിന്നതുവേണമെന്നു പറകി-
 ന്നാ,ക്കെന്തു നൽകീടണം? വൃ

യൌഗന്ധരായണൻ: (ആത്മഗതം) ശരി, ഉപായം കണ്ടുകിട്ടി. (പ്രകാശം) ഹേ! ഞാനൊരു യാചകനാണ്.

വൃ. ധർമ്മിഷ്ഠപ്രിയ=ധർമ്മശീലരെ പ്രീതിപ്പെടുത്തുന്നവൾ.

Digitized By Kerala Sahitya Akademi

പത്മാവതി: ഭാഗ്യം, എന്റെ തപോവനദൎശനം സഫലമായി!

താപസി: ഈ ആശ്രമത്തിലുള്ള താപസന്മാരൊക്കെ സംതൃപ്തന്മാരാണ്; ഇയ്യാൾ വന്നവനായിരിയ്ക്കണം.

ഘരിക്കാരൻ: ഹേ, എന്തു വേണം?.

യൌഗന്ധരായണൻ: ഇതെന്റെ സോദരിയാണ്; ഭൎത്താവു മറുദിക്കിൽ പോയിരിയ്ക്കുന്നു. ഇവളെ കുറേക്കാലം അത്രഭവതിയുടെ രക്ഷയിൽ നിൎത്തിയാൽ കൊള്ളാം.

ഭോഗ്യങ്ങൾ വേണ്ട, മമ വിത്തധനങ്ങൾ വേണ്ടാ:
ഞാൻ കാവിമുണ്ടുകൾ ധരിച്ചതു കൊററിനല്ല;
ഇദ്ധീരകന്യ മതി ധൎമ്മനടപ്പറിഞ്ഞോ-
ളെൻപെങ്ങൾതന്നുടെ സതീവ്രതരക്ഷ ചെയ്വാൻ. ൻ

വാസവദത്ത: (ആത്മഗതം) ഉം! എന്നെ ഇവരുടെ അടുക്കലാക്കാനാണ് ആൎയ്യയൌഗന്ധരായണൻ ഭാവിയ്ക്കുന്നത്; ആകട്ടെ; അദ്ദേഹം ആലോചിയ്ക്കാതെ ചെയ്യില്ല.

ഘരിക്കാരൻ: തമ്പുരാട്ടി, വലിയ ഒന്നാണ് ഈ അപേക്ഷ. നാം എങ്ങിനെ ഏററുപറയും? എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ,

---

ൻ, ഭോഗ്യങ്ങൾ = കടം മുതലായ സാധനങ്ങൾ. മതി = ശക്തയാകും. സതീവ്രതരക്ഷ = ചാരിത്രരക്ഷണം.

Digitized By Kerala Sahitya Akademi

1+0551

എളുതാം ധനമേകിടുവാ-
നെ;-ളുതാമുയിരും തപസ്സുമേകിടുവാൻ;
എളുതാം മറെറാക്കയുമേ;
ന്യാസം രക്ഷിക്കുക ഞെരുക്കം! ൧൦

പത്മാവതി: ആര്യേ, ആദ്യം ആർക്കെന്തു വേണമെന്നു വിളിച്ചുചോദിച്ചിട്ട് ഇനിയിപ്പോൾ മടിച്ചുകൂട; ഇദ്ദേഹം പറയുന്നതുപോലെ ചെയ്യു.

ഹരിക്കാരൻ: ഇവിടേയ്ക്കനുരൂപമാണ്, ഇപ്പറഞ്ഞത്.

ചേടി: ഈ വിധം സത്യനിഷ്ഠയുള്ള കൊച്ചുതമ്പുരാട്ടിയ്ക്കു ദീർഘായുസ്സുണ്ടാകട്ടെ!

താപസി: ഭദ്രേ, ദീർഘായുസ്സുണ്ടാകട്ടെ!

ഹരിക്കാരൻ: അങ്ങിനെതന്നെ. (അടുത്തു ചെന്നിട്ട്) ഹേ, അങ്ങയുടെ സോദരിയെ സംരക്ഷിച്ചുകൊള്ളാമെന്നു കൊച്ചുതമ്പുരാട്ടി ഏററിരിക്കുന്നു.

യൌഗന്ധരായണൻ: ഞാൻ അനുഗൃഹീതനായി! വത്സേ, അത്രഭവതിയുടെ അടുക്കലേയ്ക്കു പൊയ്ക്കൊൾക.

വാസവദത്ത: (ആത്മഗതം) എന്തു നിവൃത്തി? ഇതാ ഭാഗ്യംകെട്ട ഞാൻ പോകുന്നു!

പത്മാവതി: ആകട്ടെ, ആകട്ടെ; ഇപ്പോൾ എന്റെയായല്ലോ.

താപസി: ഇതുപോലെതന്നെ ഇവളുടേയും ആകൃതി; ഇവളും ഒരു രാജകുമാരിയാണെന്ന് എനിക്കു തോന്നുന്നു.

൧൦. ന്യാസം=സൂക്ഷിക്കാനേല്പിക്കപ്പെടുന്ന വസ്തു.

Digitized By Kerala Sahitya Akademi

ചേടി: ശരിയാണ്, ഭവതി പറഞ്ഞത്: സുഖമനുഭവിച്ചിരുന്നവളാണെന്ന് എനിക്കും തോന്നുന്നു.

യൌഗന്ധരായണൻ: (ആത്മഗതം) ആവു, ഭാരം പകുതിയൊഴിഞ്ഞു! മന്ത്രിമാരുമായി നിശ്ചയിച്ചതിൻവണ്ണം വന്നുകൂടി. ഇനി, സ്വാമി ലബ്ധപ്രതിഷ്ഠനായതിന്നുശേഷം ഞാൻ തത്രഭവതിയെ അടുക്കൽ കൊണ്ടുചെല്ലുമ്പോൾ *സാക്ഷ്യം വഹിപ്പാൻ ശ്രീമതി മഗധരാജകുമാരിയുണ്ടല്ലോ. എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ,

വേൾക്കും പത്മാവതിയെ നൃവരൻ
 നൂനം;—മാപൽപ്രസംഗം
മുൻചൊന്നൊപ്പിച്ചവരിലുളവാ-
 യ്വന്ന വിശ്വാസമൂലം
ചെയ്യേറീമട്ടിവനിതു: വെട്ട-
 പ്പായ്പ്പരീക്ഷിച്ചതാകും
സിദ്ധന്മാർതൻവചനമതിലം-
 ഘിച്ചുപോകില്ല ദൈവം. ൧൧

(അനന്തരം ഒരു ബ്രഹ്മചാരി പ്രവേശിക്കുന്നു)

ബ്രഹ്മചാരി: (മേല്പോട്ടു നോക്കീട്ട്) നേരം ഉച്ചയായി. എനിക്കു ക്ഷീണം വളരെയുണ്ട്. എവിടെയാണൊന്നു വിശ്ര

---

* സാക്ഷ്യം വഹിപ്പാൻ=വാസവദത്തയുടെ ശീലശുദ്ധിയും മററും ബോധപ്പെടുത്താൻ.

൧൧ ആപൽപ്രസംഗം=സ്വാമിക്കു രാജ്യക്ഷയം വരുമെന്നുള്ളത്. ഇതു—വാസവദത്തയെ പത്മാവതിയുടെ അടുക്കലാക്കൽ. അതിലംഘിച്ച്=അതിക്രമിച്ച്. സിദ്ധവാക്യത്തിന്നെതിരിക്കും ദൈവഗതി.

മിക്കുക? (ചുറ്റിനടന്നിട്ട്) ആകട്ടെ, കണ്ടു: ഇവിടം ഒരു തപോവനമായിരിയ്ക്കണം. എന്തെന്നാൽ,

വിശ്വാസേന വിശങ്ക വിട്ടഭയമാ-
ന്മേയുന്നു മാനിൻഗണം;
വിഷ്വക് പുഷ്പഫലാവൃതം സദയമായ്
രക്ഷിച്ച വൃക്ഷവ്രജം;
മുക്കാലും കപിലങ്ങൾ പൈക്കളു;-രികെ-
ത്തെങ്ങും കൃഷിസ്ഥാനമി-
ല്ലി;-ല്ലാ കിളി,തൊരാശ്രമസ്ഥല,മിതാ,
ധൂമം പലടത്തിലും. ൧൨

അകത്തേയ്ക്കു കടക്കുകതന്നെ. (കടന്നിട്ട്) എയ്, ആശ്രമത്തിന്നു ചേൎന്നവരല്ലല്ലോ ഇക്കൂട്ടർ. (മറെറാരേടത്തു നോക്കിയിട്ട്) അല്ലെങ്കിൽ, തപസ്വികളും ഇവിടെയുണ്ട്; അടുത്തു ചെല്ലുന്നതിൽ ദോഷമൊന്നുമില്ല. എയ്, സ്ത്രീകൾ!

ഹരിക്കാരൻ: കടക്കാം, കടക്കാം. എല്ലാവൎക്കും ഒന്നുപോലെയുള്ളതാണല്ലോ ആശ്രമസ്ഥലം.

വാസവദത്ത: ഉം!

പത്മാവതി: അഹോ, ആൎയ്യ പരപുരുഷദൎശനം പരിഹരിയ്ക്കുന്നു; എന്റെ ന്യാസം അനായാസേന രക്ഷിയ്ക്കാവുന്നതുതന്നെ!

---

൧൨. കപിലങ്ങൾ=കറുപ്പും, മഞ്ഞയും കൂടിച്ചേൎന്ന നിറമുള്ളവ; ഗോരോചനസദൃശവൎണ്ണങ്ങൾ എന്നു പക്ഷാന്തരം. കപിലപ്പൈക്കൾക്കു പാവനത്വം കൂടും. കൃഷിസ്ഥാനം=വയൽ. ധൂമം=ഹോമപ്പുക.

Digitized By Kerala Sahitya Akademi

ഹരിക്കാരൻ: ഛേ, മുമ്പു വന്നവരാണ് ഞങ്ങൾ; അതി
നാൽ സൽക്കാരം സ്വീകരിച്ചാലും.

ബ്രഹ്മചാരി: (ആചമിച്ചിട്ട്) ആകട്ടെ, ആകട്ടെ. എനിയ്ക്കു
ക്ഷീണം മാറി.

യൌഗന്ധരായണൻ: ആര്യൻ എവിടെനിന്നു വരുന്നു?
എങ്ങോട്ടു പോകുന്നു? എവിടെയാണ് പാർപ്പിടം?

ബ്രഹ്മചാരി: പറയാം: രാജഗൃഹക്കാരനാണ് ഞാൻ; ഓ
ത്തു പഠിയ്ക്കാൻ വത്സരാജ്യത്തു ലാവാണകഗ്രാമത്തിൽ
താമസിയ്ക്കയായിരുന്നു.

വാസവദത്ത: (ആത്മഗതം) ഹാ, ലാവാണകമെന്നോ! ലാ
വാണകമെന്നു കേട്ടതിനാൽ എനിയ്ക്കു സന്താപം വീ
ണ്ടും പുത്തനായതുപോലെ തോന്നുന്നു.

യൌഗന്ധരായണൻ: പഠിപ്പു കഴിഞ്ഞുവോ?

ബ്രഹ്മചാരി: മുഴുവനായില്ല.

യൌഗന്ധരായണൻ: പഠിപ്പു മുഴുമിയ്ക്കാതെ പോന്നതെന്തു
കൊണ്ടാണ്?

ബ്രഹ്മചാരി: അവിടെ അതിഘോരമായ ഒരാപത്തു സം
ഭവിച്ചു.

യൌഗന്ധരായണൻ: എന്താപത്ത്?

ബ്രഹ്മചാരി: ഉദയനനെന്ന രാജാവ് അവിടെ വന്നു താ
മസിച്ചിരുന്നു.

യൌഗന്ധരായണൻ: കേട്ടിട്ടുണ്ട്, ശ്രീമാൻ ഉദയനൻ.
എന്തേ അദ്ദേഹത്തിന്?

ബ്രഹ്മചാരി: അദ്ദേഹത്തിന്ന് അവന്തിരാജാവിന്റെ മ

Digitized By Kerala Sahitya Akademi

കൾ വാസവദത്ത എന്ന ഭാൎയ്യയുടെ പേരിൽ വലിയ പ്രതിപത്തിയാണത്രേ.

യൌഗന്ധരായണൻ: ആയിരിക്കാം. പിന്നെപ്പിന്നെ?

ബ്രഹ്മചാരി: രാജാവു നായാട്ടിന്നു പോയിരുന്ന അവസരത്തിൽ ഗ്രാമത്തിനു തീപിടിച്ച് ആ സ്ത്രീ വെന്തുപോയി!

വാസവദത്ത: (ആത്മഗതം) നുണ, നുണ: ഭാഗ്യം കെട്ട ഞാനിതാ, ജീവിച്ചിരിക്കുന്നു!

യൌഗന്ധരായണൻ: പിന്നെപ്പിന്നെ?

ബ്രഹ്മചാരി: ആ സ്ത്രീയെ രക്ഷപ്പെടുത്തുന്നതിന്നുവേണ്ടി യൌഗന്ധരായണൻ എന്ന മന്ത്രിയും ആ തീയ്യിൽ ചാടി.

യൌഗന്ധരായണൻ: ചാടി എന്നോ? വാസ്തവംതന്നെയോ? എന്നിട്ട്?

ബ്രഹ്മചാരി: രാജാവു മടങ്ങിവന്ന് ഈ വൎത്തമാനം കേട്ടതോടുകൂടി, അവരിരുപേരുടേയും വേർപാടിനാൽ സന്താപം പൂണ്ട്, ആ തീയ്യിൽത്തന്നെ പ്രാണത്യാഗം ചെയ്യാനൊരുമ്പെട്ടതിൽ മന്ത്രിമാർ വളരെപ്പണിപ്പെട്ടു തടുത്തു.

വാസവദത്ത: (ആത്മഗതം) എനിക്കറിയാം, ആൎയ്യപുത്രന് എന്റെ പേരിലുള്ള വാത്സല്യം എനിക്കറിയാം!

യൌഗന്ധരായണൻ: പിന്നെപ്പിന്നെ?

ബ്രഹ്മചാരി: പിന്നീടു രാജാവ് ആ സ്ത്രീയുടെ ഉരുകിച്ചേൎന്നിരുന്ന ആഭരണങ്ങൾ എടുത്തു മാറത്തണച്ചു മോഹാലസ്യപ്പെട്ടു!

Digitized By Kerala Sahitya Akademi

എല്ലാവരും: കഷ്ടം!

വാസവദത്ത: (ആത്മഗതം) ആര്യയൌഗന്ധരായണൻ ഇപ്പോഴും പൂർണ്ണകാമനാവട്ടെ!

ചേടി: കൊച്ചുതമ്പുരാട്ടി, ഇതാ, ആര്യ കരയുന്നു.

പത്മാവതി: അനുകമ്പകൊണ്ടായിരിയ്ക്കാം.

യൌഗന്ധരായണൻ: അതേ, അതേ: സ്വഭാവേ അനുകമ്പയുള്ളവളാണ് എന്റെ സഹോദരി. പിന്നെപ്പിന്നെ?

ബ്രഹ്മചാരി: ക്രമേണ രാജാവിന്നു ബോധം വന്നു.

പത്മാവതി: (ആത്മഗതം) ഭാഗ്യം, ജീവിച്ചിരിപ്പുണ്ടല്ലോ! മോഹാലസ്യപ്പെട്ടു എന്നു കേട്ടിട്ട് എന്റെ ഹൃദയം ശൂന്യമായിപ്പോയി.

യൌഗന്ധരായണൻ: എന്നിട്ടോ?

ബ്രഹ്മചാരി: പിന്നെ, നിലത്തു കിടന്നുരുണ്ടു പൊടി പുരണ്ടു ശരീരം ചുകന്നിരുന്ന അദ്ദേഹം പെട്ടെന്നെഴുനേറ്റു, 'ഹാ, വാസവദത്തേ! ഹാ അവന്തിരാജപുത്രി! ഹാ, പ്രിയേ! ഹാ, പ്രിയശിഷ്യേ' എന്നിങ്ങിനെ ഓരോന്നു പലവുരു പ്രലപിയ്ക്കുകയായി. എന്തിനേറെ?

ഉണ്ടാകില്ലൊരു ചക്രവാകഖഗമി-
　　കാലത്തതിന്നൊത്തിതാ-
ണ്ടു; -ണ്ടാകില്ലതുമട്ടിലന്യവനിതാ-
　　വിശ്ലേഷമേറ്റവ്രതം;
ഭർത്താവാവിധമോർമ്മ തന്നരുണിയാൾ
　　സൽഭാഗ്യതന്നോ! പതി-
സ്നേഹംമൂലം,മെരിഞ്ഞുപോകിലുമെരി-
　　ഞ്ഞെിട്ടില്ല തീ പൂകാവൾ! ൧൩

൧൩ ചക്രവാകങ്ങളുടെ വിരഹാസഹിഷ്ണുത്വം പ്രസിദ്ധം.
അന്യ...ശ്ലേഷം=മറ്റു സ്ത്രീകളുടെ വിവാഹം. ആ വിധമോർമ്മ അത്ര സ്നേഹിയ്ക്കുന്ന.

Digitized By Kerala Sahitya Akademi

യൌഗന്ധരായണൻ: അദ്ദേഹത്തെസമാശ്വസിപ്പിപ്പാൻ മന്ത്രിമാരിലാരും യത്നിക്കുന്നില്ലേ?

ബ്രഹ്മചാരി: ഉവ്വ്, രുമണ്വാൻ എന്ന മന്ത്രി തമ്പുരാനെ സമാശ്വസിപ്പിക്കുന്നതിൽ അത്യന്തം പ്രയത്നിക്കുന്നുണ്ട്; അയാളും,

നൃപപ്പൊണ്ണിനൊപ്പം കളികുറികളൊ-
ന്നൊക്കെ വേണ്ടെന്നുവെച്ചും,
മുഖം വാടിക്ഷീണച്ഛവിരതമഹോ,
കണ്ണുനീർ വാർത്തുവാർത്തും,
പണിപ്പെട്ടോറം രാപ്പകൽ പരിചരി-
ക്കുന്നു തൻതമ്പുരാനെ;-
ധരിത്രീശൻ പെട്ടെന്നുയിർവെടികിലോ,
തന്റെയും വീഴ്പ്പടങ്ങി! ൩൪

വാസവദത്ത: (ആത്മഗതം) ഭാഗ്യം, നല്ലൊരു സൂക്ഷിപ്പിലാണല്ലോ ഇപ്പോൾ ആര്യപുത്രൻ!

യൌഗന്ധരായണൻ: (ആത്മഗതം) അയ്യോ, വമ്പിച്ച ഭാരമാണ് രുമണ്വാൻ വഹിക്കുന്നത്.

വിശ്രാന്തിയുണ്ടെൻഭാരത്തി-
ന്നു,യാൾക്കോ ശ്രമമെപ്പൊഴും:
ആശ്രയിക്കലോ നൃപനാ,വൻ
പക്കലല്ലോ സമസ്തവും. ൩൫

(പ്രകാശം) ഇപ്പോൾ അവിടെക്കു സമാധാനമായോ?

ബ്രഹ്മചാരി: ഇപ്പോഴത്തെ സ്ഥിതി എനിക്കറിഞ്ഞുകൂടാ.

൩൫. രാജ്യരക്ഷണം ആരുടെ ചുമതലയോ അവൻ വഹിച്ചാണല്ലോ, സകലത്തിന്റേയും രക്ഷാഭാരം.

Digitized By Kerala Sahitya Akademi

ഇവിടെ അവളുമായി ചിരിച്ചു; ഇവിടെ അവളുമായി സല്ലപിച്ചു; ഇവിടെ അവളുമായി സ്ഥിതിചെയ്തു; ഇവിടെ അവളുമായി പിണങ്ങി; ഇവിടെ അവളുമായി ശയിച്ചു' എന്നിങ്ങിനെ വിലപിച്ചുംകൊണ്ടിരുന്ന രാജാവിനെ മന്ത്രിമാർ വളരെ പണിപ്പെട്ട് ആ ഗ്രാമത്തിൽനിന്നു കൊണ്ടുപോയിരിക്കുന്നു. അദ്ദേഹം പോകയാൽ ആ ഗ്രാമം ചന്ദ്രനും നക്ഷത്രങ്ങളുമകന്ന ആകാശംപോലെ അഴകററതായിത്തീൎന്നു! പിന്നീടു ഞാനും പോന്നു.

താപസി: ആ രാജാവു ഗുണവാൻതന്നെ; മറുനാട്ടുകാരനായ ഇയ്യാൾകൂടിയും ഇത്ര പുകഴ്ത്തുന്നുണ്ടല്ലോ.

ചേടി: കൊച്ചുതമ്പുരാട്ടി, മറെറാരു സ്ത്രീ അദ്ദേഹത്തിന്റെ കൈ പിടിച്ചേയ്ക്കുമോ?

പത്മാവതി: (ആത്മഗതം) *എന്റെ ഹൃദയത്തോടൊപ്പംതന്നെയാണ് ഇവൾ ചോദിച്ചത്!

ബ്രഹ്മചാരി: നിങ്ങളിരുവരോടും ഞാൻ യാത്ര പറയുന്നു; ഞാൻ പോകട്ടെ.

ഇരുപേരും: കാൎയ്യസിദ്ധിയ്ക്കായി പോയ്ക്കൊണ്ടാലും.

ബ്രഹ്മചാരി: അങ്ങിനെയാകട്ടെ.

(പോയി)

യൌഗന്ധരായണൻ: കൊള്ളാം; ഞാനും തത്രഭവതിയോടു വിടവാങ്ങി, പോകാൻ വിചാരിക്കുന്നു.

ഹരിക്കാരൻ: ഇദ്ദേഹത്തിന്നു പോകാൻ അനുവാദം കിട്ടണമത്രെ.

---

*ഇവളും എന്റെ മനസ്സും ഒന്നുതന്നെയാണ് ചോദിച്ചത്.

Digitized By Kerala Sahitya Akademi

പത്മാവതി: ആൎയ്യന്റെ അനുജ്ഞ ആൎയ്യനോടു പിരിഞ്ഞാൽ വ്യസനിയ്ക്കും.

യൌഗന്ധരായണൻ: സജ്ജനങ്ങളുടെ പക്ഷപാതകയാൽ വ്യസനിയ്ക്കില്ല. (ഹരിക്കാരനെ നോക്കി) ഞാൻ പോകട്ടെ.

ഹരിക്കാരൻ: ഭവാൻ * പുനൎദ്ദൎശനത്തിനായി പോയ്ക്കൊണ്ടാലും.

യൌഗന്ധരായണൻ: അങ്ങിനെതന്നെ.

(പോയി)

ഹരിക്കാരൻ: അകത്തേയ്ക്കു പോകേണ്ടുന്ന സമയമായി.

പത്മാവതി: ആൎയ്യേ, ഞാൻ വന്ദിയ്ക്കുന്നു.

താപസി: കുഞ്ഞേ, അനുരൂപനായ ഭൎത്താവിനോടു ചേൎന്നാലും!

വാസവദത്ത: ആൎയ്യേ, ഞാൻ വന്ദിയ്ക്കുന്നു.

താപസി: ഭവതിയും താമസിയാതെ ഭൎത്താവിനെ പ്രാപിച്ചാലും!

വാസവദത്ത: ഞാൻ അനുഗൃഹീതയായി!

ഹരിക്കാരൻ: എന്നാൽ വരിക; ഭവതി ഇതിലേ, ഇതിലേ. ഇപ്പോഴാകട്ടെ,

കൂടേറീ വിഹഗങ്ങൾ; താപസജനം
മുങ്ങിക്കുളിപ്പൂ; മുനി-
ക്കാടെങ്ങും പടരുന്നു ധൂമ;-മനലൻ
കത്തിജ്ജ്വലിപ്പൂ തുലോം

---

* പുനൎദ്ദൎശനത്തിന്ന് = വീണ്ടും കാണ്മാൻ.

൧൩. മുനിക്കാട് = തപോവനം,

Digitized By Kerala Sahitya Akademi

ചൂടാറാംശുശൂൎണ്ണം ചുരുക്കി രവിയും
ദൂരാൽ സ്വയം ചാഞ്ഞിതാ,
പ്രൌഢത്തേർനട മന്ദമാക്കി നിഭൃതം
ചെല്ലുന്നിതസ്താദ്രിമേൽ. ൧൬

(എല്ലാവരും പോയി.)

ഒന്നാമങ്കം.

Digitized By Kerala Sahitya Akademi

രണ്ടാമങ്കം.

(ഒരു ചേടി പ്രവേശിക്കുന്നു.)

ചേടി: കുഞ്ജരികേ, കുഞ്ജരികേ, എവിടെ എവിടെ, പത്മാവതിക്കൊച്ചുതമ്പുരാട്ടി? എന്തു പറയുന്നു—'കൊച്ചുതമ്പുരാട്ടി ഇതാ, മാധവീലതാമണ്ഡപത്തിന്നടുക്കൽ പന്തടിച്ചു കളിക്കുന്നു' എന്നോ? ഞാൻ കൊച്ചുതമ്പുരാട്ടിയുടെ അടുക്കൽ ചെല്ലട്ടെ. (ചുററിനടന്നു നോക്കിയിട്ട്) അഹോ, ഇതാ, കൊച്ചുതമ്പുരാട്ടി, *കർണ്ണചൂളിക മേല്പോട്ടാക്കി, വ്യായാമംമൂലം വിയപ്പുതുള്ളികൾ ചിന്നി, തളൎന്നഴകുവളൎന്ന തിരുമുഖവുമായി, പന്തടിച്ചുംകൊണ്ട് ഇങ്ങോട്ടു വരുന്നു, അടുത്തു ചെല്ലുക തന്നെ.

(പോയി.)

പ്രവേശകം.

(അനന്തരം പന്തടിച്ചുംകൊണ്ടു സപരിവാരയായ പത്മാവതിയും വാസവദത്തയും പ്രവേശിക്കുന്നു.)

വാസവദത്ത: ഇതാ, തോഴിയുടെ പന്ത്.

പത്മാവതി: ആൎയ്യേ, നില്ക്കട്ടെ, ഇപ്പോൾ ഇത്ര മതി.

വാസവദത്ത: വളരെനേരം പന്തടിച്ചതിനാൽ വല്ലാതെ ചുടുത്തിരിക്കുന്ന തോഴിയുടെ കൈകൾ മററാരുടെയെങ്കിലുമാണെന്നു തോന്നും!

ചേടി: കളിക്കട്ടെ, കളിക്കട്ടെ, കൊച്ചുതമ്പുരാട്ടി; കന്യ

---

* കർണ്ണചൂളിക=ഒരുതരം കർണ്ണാഭരണം.

4 *

Digitized By Kerala Sahitya Akademi

കാത്വംകൊണ്ടു കമനീയമായിരിയ്ക്കുന്ന ഈ കാലം കഴിഞ്ഞുകൂടട്ടേ!

പത്മാവതി: ആര്യ്യ എന്താണിപ്പോൾ എന്നെ പരിഹസിപ്പാനെന്നപോലെ സൂക്ഷിച്ചുനോക്കുന്നത്?

വാസവദത്ത: അല്ലല്ല, തോഴി ഇപ്പോൾ ഏറെശ്ശോഭിയ്ക്കുന്നു. എനിയ്ക്കു തോഴിയുടെ ഓമനമുഖം നാലുവശത്തും കാണുന്നതായി തോന്നുന്നു!

പത്മാവതി: പോവു, എന്നെ പരിഹസിയ്ക്കാതെ!

വാസവദത്ത: ഇതാ, ഞാൻ ഒന്നും മിണ്ടുന്നില്ലേ, മഹാസേനന്റെ *വധുവാകാൻ പോകുന്നവളേ!

പത്മാവതി: ആരാണീ മഹാസേനൻ?

വാസവദത്ത: ഉജ്ജയിനിരാജാവു പ്രദ്യോതൻ എന്നൊരാളുണ്ട്: അദ്ദേഹത്തിന്നു സൈന്യത്തിന്റെ സംഖ്യനിമിത്തമുണ്ടായ പേരാണ് മഹാസേനനെന്നത്.

ചേടി: കൊച്ചുതമ്പുരാട്ടിയ്ക്ക് ആ രാജാവിനോടു ചാർച്ച വേണമെന്നില്ല.

വാസവദത്ത: പിന്നെ ആരോടാണ് വേണ്ടത്?

ചേടി: വത്സരാജാവ് ഉദയനൻ എന്നൊരാളുണ്ട്; അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഗുണങ്ങളിലാണ് കൊച്ചുതമ്പുരാട്ടിയ്ക്കു താൽപര്യം.

വാസവദത്ത: (ആത്മഗതം) ആര്യ്യപുത്രൻ ഭർത്താവാകുന്നമെന്നോ! (പ്രകാശം) എന്തുകൊണ്ട്?

ചേടി: ദയാലുവായതുകൊണ്ട്.

---

* വധു=പുത്രഭാര്യ.

Digitized By Kerala Sahitya Akademi

വാസവദത്ത: (ആത്മഗതം) അതേ, അതേ, ഇദ്ദ്യുള്ളവക്കും ഇങ്ങിനെ ഭ്രാന്തുപിടിസ്സുകയുണ്ടായി!

ചേടി: കൊച്ചുതമ്പുരാട്ടി, ആ രാജാവു വിരൂപനാണെങ്കിലോ?

വാസവദത്ത: അല്ലല്ല, സുന്ദരൻതന്നെ.

പത്മാവതി: ആൎയ്യയ്ക്കെങ്ങിനെ അറിയാം?

വാസവദത്ത: (ആത്മഗതം) ആൎയ്യപുത്രനിലുള്ള സ്നേഹംമൂലം അതിരുകടന്നു പോയി. ഇനി എന്തു ചെയ്യേണ്ടു? ആകട്ടെ, ഉപായമുണ്ട്. (പ്രകാശം) ഇങ്ങിനെയാണ് ഉജ്ജയിനിയിൽ ജനസംസാരം.

പത്മാവതി: ശരി. അദ്ദേഹം ഉജ്ജയിനിയിൽ അറിയപ്പെടാതിരിയ്ക്കില്ല. എല്ലാവക്കും ഉള്ളിൽത്തട്ടുന്ന ഒന്നാണല്ലോ സൌഭാഗ്യം.

*ധാത്രി: (പ്രവേശിച്ച്) കൊച്ചുതമ്പുരാട്ടി സൎവ്വോൽക്കൎഷേണ വൎത്തിയ്ക്കട്ടെ! കൊച്ചുതമ്പുരാട്ടിയെ കൊടുത്തുകഴിഞ്ഞു.

വാസവദത്ത: അമ്മേ, ആൎക്ക്?

ധാത്രി: വത്സരാജാവായ ഉദയനന്.

വാസവദത്ത: ആ രാജാവിന്നു സുഖംതന്നെയോ?

ധാത്രി: സുഖംതന്നെ. അദ്ദേഹം ഇവിടെ വന്നിട്ടുണ്ട്, അദ്ദേഹത്തിന്നു കൊച്ചുതമ്പുരാട്ടിയെ കൊടുക്കാനുറയ്ക്കുകയും കഴിഞ്ഞു.

വാസവദത്ത: വളരെ കഷ്ടം!

---

*ധാത്രി=വളൎത്തമ്മ.

Digitized By Kerala Sahitya Akademi

ധാത്രി: എന്താണിതിൽ കഷ്ടം?

വാസവദത്ത: ഒന്നുമില്ല. അത്രയേറെ ദുഃഖിച്ചിട്ട്, എല്ലാം മറന്നുവല്ലോ എന്ന്!

ധാത്രി: ശാസ്ത്രൈകനിരതമായ മഹാപുരുഷന്മാരുടെ മനസ്സിന്ന് എളുപ്പത്തിൽ സമാധാനം വരും.

വാസവദത്ത: വാസ്തവംതന്നെയോ, അദ്ദേഹം വരിച്ചു എന്നത്?

ധാത്രി: അങ്ങിനെയല്ല, അങ്ങിനെയല്ല; വേറെയെന്തിനോ ഇവിടെ വന്നപ്പോൾ കുലീനതയും അറിവും പ്രായവും അഴകും കണ്ടിട്ടു മഹാരാജാവു താൻതന്നെ കൊടുക്കുകയാണ് ചെയ്തത്.

വാസവദത്ത: (ആത്മഗതം) അങ്ങിനെയോ? എന്നാൽ ആൎയ്യപുത്രന്നിതിൽ കുററമൊന്നുമില്ല.

മറെറാരു ചേടി: (പ്രവേശിച്ച്) അമ്മേ, വേഗമാവട്ടെ, വേഗമാവട്ടെ; ഇന്നു നല്ല നാളാണല്ലോ; ഇന്നുതന്നെ നടത്തണം *കൌതുകമംഗളം എന്നു നമ്മുടെ തമ്പുരാട്ടി അരുളിച്ചെയ്യുന്നു.

വാസവദത്ത: (ആത്മഗതം) എത്രയെത്ര ബദ്ധപ്പാടോ, അത്രയത്ര ഇരുട്ടടയുന്നു എൻെറ മനസ്സ്.

ധാത്രി: വരു, വരു കൊച്ചുതമ്പുരാട്ടി.

(എല്ലാവരും പോയി)

രണ്ടാമങ്കം.

---

* കാപ്പുകെട്ടലാകുന്ന മംഗളക്രിയ.

Digitized By Kerala Sahitya Akademi

മൂന്നാമങ്കം

(അനന്തരം മനോരാജ്യത്തോടുകൂടി വാസവദത്ത പ്രവേശിക്കുന്നു.)

വാസവദത്ത: വിവാഹാമോദം നിറഞ്ഞ അകത്തെ നാലുകെട്ടിൽ പത്മാവതിയെ വിട്ടുംവെച്ച് ഞാൻ ഈ *പ്രമദവനത്തിലേക്കു പോന്നു. ഇനി, ദൈവഗത്യാ നേരിട്ട ദുഃഖം ശമിപ്പിക്കുകതന്നെ! (ചുററി നടന്നിട്ട്) ഹാ, പരമസങ്കടം: ആര്യപുത്രനും മററൊരാളുടെയായിത്തീന്നല്ലോ! ഇവിടെ ഇരിക്കാം. (ഇരുന്നിട്ട്) ഭർത്തൃവിരഹം സംഭവിച്ചാൽ ജീവിച്ചിരിക്കാത്ത ചക്രവാകപ്പിട സുകൃതിനിതന്നെ! ഭാഗ്യംകെട്ട ഞാൻ പ്രാണത്യാഗം ചെയ്യാതെ ജീവിച്ചിരിക്കുന്നത്, ആര്യപുത്രനെക്കാണാമല്ലോ എന്ന വിചാരത്താലാണ്.

(പിന്നെ പൂക്കളുംകൊണ്ടു ചേടി പ്രവേശിക്കുന്നു)

ചേടി: എവിടെപ്പോയി, ആര്യ ആവന്തിക? (ചുററി നടന്നു നോക്കിയിട്ട്) അയ്യോ, അവരിതാ, ചിന്തയാൽ ശൂന്യഹൃദയയായി, മഞ്ഞിൽ മറഞ്ഞ ചന്ദ്രക്കലപോലെ, അനലംകൃതമെങ്കിലും അഴകൊത്ത വേഷം പൂണ്ടു, ഞാഴൽച്ചുവട്ടിലെ പാറപ്പുറത്തിരിക്കുന്നു! ഞാൻ അടുത്തു ചെല്ലട്ടെ. (അടുത്തു ചെന്നിട്ട്) ആര്യേ, ആവന്തികേ, എത്ര നേരമായി, ഞാൻ ആര്യയെ തിരയുന്നു!

വാസവദത്ത: എന്തിന്?

ചേടി: നമ്മുടെ തമ്പുരാട്ടി അരുളിച്ചെയ്യുന്നു: മഹാകുലജാ

---

* പ്രമദവനം=സ്ത്രീകൾക്കുള്ള ഉദ്യാനം.

Digitized By Kerala Sahitya Akademi

തയും സ്നേഹശാലിനിയും നിപുണയുമാകയാൽ, ഈ കൌതുകമാല്യം ആൎയ്യ കോൎത്തുണ്ടാക്കണം.

വാസവദത്ത: ആൎക്കാണു കോൎക്കേണ്ടതു്?

ചേടി: നമ്മുടെ കൊച്ചുതമ്പുരാട്ടിയ്ക്കു്.

വാസവദത്ത: (ആത്മഗതം) ഇതും ഞാൻ ചെയ്യേണ്ടിവന്നു; അയ്യോ, നിൎദ്ദയന്മാർതന്നെ ഈശ്വരന്മാർ!

ചേടി: ആൎയ്യ ഇപ്പോൾ മറെറാന്നും വിചാരിയ്ക്കേണ്ട. ഇതാ, ജാമാതാവു മണിത്തറയിൽ നീരാടുന്നു; വേഗത്തിൽ കോൎക്കു.

വാസവദത്ത: (ആത്മഗതം) എനിയ്ക്കു മറെറാന്നും വിചാരിപ്പാൻ വയ്യ! (പ്രകാശം) തോഴി, ജാമാതാവിനെ കാണുകയുണ്ടായോ?

ചേടി: ഉവ്വ്, കണ്ടു, കൊച്ചുതമ്പുരാട്ടിയുടെ സ്നേഹംകൊണ്ടും ഞങ്ങളുടെ മോഹംകൊണ്ടും!

വാസവദത്ത: എങ്ങിനെ ജാമാതാവ്?

ചേടി: ആൎയ്യേ, ഞാൻ തികച്ചും പറയാം: ഇങ്ങിനെ ഒരാളെ മുമ്പു കണ്ടിട്ടില്ല!

വാസവദത്ത: പറയൂ, പറയൂ, സുന്ദരനാണോ?

ചേടി: വില്ലുമമ്പുമില്ലാത്ത ഭഗവാൻ കാമദേവൻതന്നെ!

വാസവദത്ത: നില്ക്കട്ടെ.

ചേടി: എന്താണ്, ആൎയ്യ തടുക്കുന്നതു്?

വാസവദത്ത: പരപുരുഷവൎണ്ണനം കേൾക്കരുതല്ലോ.

ചേടി: എന്നാൽ വേഗം മാല കോൎക്കു.

വാസവദത്ത: ഇങ്ങോട്ടു തരു. (ആത്മഗതം) ഇതാ, ഭാഗ്യം കെട്ട ഞാൻ കോൎക്കാം. (എടുത്തു ഒന്നു നിലത്തെയ്ക്കിട്ടു നോക്കിയിട്ടു്) ഈ ഔഷധം എന്താണ്?

Digitized By Kerala Sahitya Akademi

ചേടി: അവിധവാകരണം.

വാസവദത്ത: (ആത്മഗതം) ഇതു ധാരാളം കോൎക്കണം, എനിയ്ക്കായും പത്മാവതിയ്ക്കായും! (പ്രകാശം) ഈ മരുന്നെന്താണു്?

ചേടി: സപത്നീമൎദ്ദനം.

വാസവദത്ത: ഇതു കോൎക്കേണമെന്നില്ല.

ചേടി: എന്തുകൊണ്ടു്?

വാസവദത്ത: അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഭാൎയ്യ മരിച്ചുപോയല്ലോ; അതിനാൽ ആവശ്യമില്ല.

മറെറാരു ചേടി: (പ്രവേശിച്ച്) ആൎയ്യേ, വേഗം, വേഗം; ഇതാ, ജാമാതാവിനെ സുമംഗലിമാർ അകത്തെ നാലുകെട്ടിലേയ്ക്കു കൊണ്ടുപോകുന്നു.

വാസവദത്ത: വേഗം കോൎക്കാം; ഇതാ മേടിച്ചുകൊൾക.

ചേടി: കൊള്ളാം. ആൎയ്യേ, ഞാൻ പോകട്ടെ.

(രണ്ടുപേരും പോയി)

വാസവദത്ത: ഇവൾ പോയി. അയ്യോ, പരമസങ്കടം: ആൎയ്യപുത്രനും മറെറാരാളുടെയായല്ലോ! ഇനി, ദുഃഖശമത്തിന്നു പോയിക്കിടന്നു നോക്കാം; ഉറക്കം വന്നെങ്കിലോ!

(പോയി.)

മൂന്നാമങ്കം.

Digitized By Kerala Sahitya Akademi

നാലാമങ്കം

(അനന്തരം വിദൂഷകൻ പ്രവേശിക്കുന്നു.)

വിദൂഷകൻ: (ഹർഷത്തോടുകൂടി) ഭാഗ്യം, വത്സരാജൻ തിരുമേനിയുടെ പ്രിയവിവാഹമംഗളത്താൽ കമനീയമായ കാലം കാണായിവന്നല്ലോ! ഹാ, ആർ കരുതിയിരുന്നു, അമ്മാതിരിയിലുള്ള അനൎത്ഥച്ചുഴിയിൽ ആഴ്ത്തപ്പെട്ട ഇയ്യുള്ളവർ വീണ്ടും പൊങ്ങിപ്പോരുമെന്ന്? ഇപ്പോൾ കൊട്ടാരങ്ങളിൽ പാൎക്കുന്നു; അന്തഃപുരവാപികളിൽ കുളിക്കുന്നു; സ്വതേ മധുരങ്ങളും മൃദുലങ്ങളുമായ പലഹാരങ്ങൾ ചെലുത്തുന്നു; എന്തിനേറെ? അപ്സരസ്ത്രീകൾ മാത്രമില്ലാത്ത *ഉത്തരകുരുവാസമാണ് ഞാനനുഭവിച്ചുപോരുന്നത്! ഒരു വമ്പിച്ച ദോഷം മാത്രമുണ്ട്: എനിക്കു ഭക്ഷണം ശരിയായി ദഹിക്കുന്നില്ല; ഒന്നാംതരമായി വിരിച്ച കിടക്കമേൽ കിടന്നിട്ടും ഉറക്കം വരുന്നില്ല; രക്തവാതം ചുഴന്നുകൂടിയിരിക്കുന്നതായി തോന്നുന്നു! ഛീ, ദിനം പിടിക്കുകയും പ്രാതൽ ഉപേക്ഷിക്കുകയും ചെയ്താൽ സുഖമില്ല!

(പിന്നെ ഒരു ചേടി പ്രവേശിക്കുന്നു.)

ചേടി: എവിടെപ്പോയി, ആൎയ്യവസന്തകൻ? (ചുററിനടന്നിട്ട്) ഓ, ഇതാ, ആൎയ്യവസന്തകൻ. (അടുത്തു ചെന്നിട്ട്) ആൎയ്യ, വസന്തക, എത്ര നേരമായി, ഞാൻ അങ്ങയെ അന്വേഷിക്കുന്നു.

* ഉത്തരകുരുക്ഷേത്രം ദേവഭൂമിയാണ്; അതിനാൽ സ്വൎഗ്ഗവാസസുഖം എന്നു സാരം.

Digitized By Kerala Sahitya Akademi

വിദൂഷകൻ: എന്തിനാണ്, ഭദ്രേ, എന്നെ അന്വേഷി ക്കുന്നത്?

ചേടി: നമ്മുടെ തമ്പുരാട്ടി ചോദിക്കുന്നു, ജാമാതാവിന്റെ കുളി കഴിഞ്ഞുവോ എന്ന്.

വിദൂഷകൻ: ശ്രീമതി, എന്തിനാണ് ചോദിക്കുന്നത്?

ചേടി: മറ്റൊന്നുമല്ല; പൂവും കുറിക്കൂട്ടും കൊണ്ടുവരാം.

വിദൂഷകൻ: നീരാട്ടു കഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു. എല്ലാം കൊണ്ടുവ ന്നുകൊൾക; ചോറുമാത്രം വേണ്ട.

ചേടി: എന്താണ്, ചോറു വേണ്ടാ എന്ന്?

വിദൂഷകൻ: ഭാഗ്യഹീനനായ എനിക്കു, കുയിലുകൾക്കു കണ്ണിലെന്നപോലെ, വയററിലൊരു ചുഴററൽ!

ചേടി: അങ്ങേക്കങ്ങിനെ വേണം!

വിദൂഷകൻ: ഭവതി പൊയ്ക്കൊള്ളൂ. ഞാനും അവിടത്തെ അടുക്കലേക്കു പോകട്ടെ.

(രണ്ടുപേരും പോയി)

പ്രവേശകം

(പിന്നെ പരിജനാനുഗതയായ പത്മാവതിയും വാസവദത്ത യും പ്രവേശിക്കുന്നു.)

ചേടി: എന്തിനാണ്, കൊച്ചുതമ്പുരാട്ടി പ്രമദവനത്തി ലേക്കു പോന്നത്?

പത്മാവതി: ആ ചെമന്തിച്ചെടികൾ പൂത്തുവോ ഇല്ലയോ എന്നു നോക്കാൻ.

ചേടി: കൊച്ചുതമ്പുരാട്ടി, അവ പൂത്തു, പവിഴം ഇടക്കു

Digitized By Kerala Sahitya Akademi

കോർത്ത മുത്തിൻതൊങ്ങലുകൾ പോലുള്ള പുഷ്പങ്ങളാൽ മൂടപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു.

പത്മാവതി: എന്നാൽ നീ താമസിക്കുന്നതെന്താണ്?

ചേടി: കൊച്ചുതമ്പുരാട്ടി കുറച്ചുനേരം ഈ പാറമേൽ ഇരിക്കുക; ഞാൻ പൂവറുക്കാം.

പത്മാവതി: ആര്യേ, ഇവിടെ ഇരിക്കയല്ലയോ?

വാസവദത്ത: അങ്ങിനെതന്നെ.

(ഇരുപേരും ഇരിക്കുന്നു.)

ചേടി: (പൂവറുത്തിട്ട്) തൃക്കൺപാർത്താലും, തൃക്കൺപാർത്താലും കൊച്ചുതമ്പുരാട്ടി: എൻെറ കുടന്ന, പകുതിഭാഗത്തു മനയോലത്തുണ്ടു പതിച്ചവപോലുള്ള ചെമന്തിപ്പൂക്കളാൽ നിറയപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു.

പത്മാവതി: അഹോ, പുഷ്പങ്ങളുടെ *വൈചിത്ര്യം! നോക്കു, നോക്കൂ, ആര്യേ.

വാസവദത്ത: ഹാ, പുഷ്പങ്ങളുടെ ഭംഗി!

ചേടി: കൊച്ചുതമ്പുരാട്ടി, ഇനിയും അറുക്കേണമോ?

പത്മാവതി: വേണ്ട, ഇനി, അറുക്കേണ്ട.

വാസവദത്ത: എന്താണ്, തടുക്കുന്നത്?

പത്മാവതി: ആര്യപുത്രൻ ഇവിടെ വന്ന് ഈ പുഷ്പസമൃദ്ധി കണ്ടിട്ട് എന്നെ സമ്മാനിക്കണം!

വാസവദത്ത: ഭവതിക്കു പ്രിയൻതന്നെയോ ഭർത്താവ്?

പത്മാവതി: ആര്യേ, അതെനിക്കറിഞ്ഞുകൂടാ; ആര്യപുത്രനോടു പിരിഞ്ഞാൽ എനിക്കുൽക്കണ്ഠയായി!

* നാനാവർണ്ണത്വം.

Digitized By Kerala Sahitya Akademi

വാസവദത്താ: (ആത്മഗതം) ദുഷ്കരമായിട്ടുള്ളതാണ്, ഞാൻ ചെയ്യുന്നത്! ഇവർപോലും ഇങ്ങിനെ പറയുന്നു.

ചേടി: കുലീനതയ്ക്കൊത്തതാണ്, കൊച്ചുതമ്പുരാട്ടി അരുളിച്ചെയ്തത്, 'എനിയ്ക്കു പ്രിയൻതന്നെ ഭർത്താവെ'ന്ന്.

പത്മാവതി: എനിയ്ക്കൊരു സംശയമുണ്ട്.

വാസവദത്താ: എന്താണെന്താണ്?

പത്മാവതി: എനിയ്ക്കെങ്ങിനെയോ ആര്യപുത്രൻ, അങ്ങിനെതന്നെയായിരുന്നുവോ ആര്യവാസവദത്തയ്ക്കും എന്ന്.

വാസവദത്താ: ഇതിലുമധികം!

പത്മാവതി: ആര്യയ്ക്കെങ്ങിനെ അറിയാം?

വാസവദത്താ: (ആത്മഗതം) അയ്യോ, ആര്യപുത്രങ്കലുള്ള കൂറുനിമിത്തം അതിരു കടന്നുപോയി! ആകട്ടെ, ഇങ്ങിനെ പറയാം. (പ്രകാശം) സ്നേഹം കുറച്ചേ ഉള്ളു എങ്കിൽ, ആ സ്ത്രീ *സ്വജനങ്ങളെ ഉപേക്ഷിയ്ക്കില്ലല്ലോ.

പത്മാവതി: ശരിതന്നെ.

ചേടി: കൊച്ചുതമ്പുരാട്ടി ഭർത്താവിനോടു വേണ്ടുംവണ്ണം പറയൂ, 'എനിയ്ക്കും വീണവായന അഭ്യസിയ്ക്കണ'മെന്ന്.

പത്മാവതി: ഞാൻ പറഞ്ഞു, ആര്യപുത്രനോട്.

വാസവദത്താ: അപ്പോൾ അദ്ദേഹം എന്തു പറഞ്ഞു?

---

* ഈക്കഥ 'പ്രതിജ്ഞായൌഗന്ധരായണ'നാടികയിൽ നോക്കിയറിയണം; ഇതിൻെറ ആറാമങ്കത്തിൽ സംക്ഷിപ്തമായി പ്രതിപാദിച്ചിട്ടുണ്ട്.

Digitized By Kerala Sahitya Akademi

പത്മാവതി: ഒന്നും പറഞ്ഞില്ല; ഒരു നെടുവീർപ്പ് വിട്ട മിണ്ടാതിരിയ്ക്കുയാണ് ചെയ്തത്.

വാസവദത്ത: അതിൽ എന്താണ് ഭവതി ഊഹിയ്ക്കുന്നത്?

പത്മാവതി: ആര്യവാസവദത്തയുടെ ഗുണങ്ങൾ ഓർത്തിട്ട, ദാക്ഷിണ്യം മൂലം എൻെറ മുമ്പിൽവെച്ച കരയാതിരുന്നു എന്നാണ് എൻെറ ഊഹം.

വാസവദത്ത: (ആത്മഗതം) ഇതു വാസ്തവമാണെങ്കിൽ, ഞാൻ ഭാഗ്യവതിതന്നെ.

(അനന്തരം രാജാവും വിദൂഷകനും പ്രവേശിയ്ക്കുന്നു.)

വിദൂഷകൻ: അയ്യയ്യാ, നിറയെച്ചെമ്പരുത്തിപ്പൂക്കൾ കൊഴിഞ്ഞു ചിന്നിച്ചിതറി ചന്തം തിരണ്ട പ്രമദവനം! ഇവിടന്ന് ഇതിലേ.

രാജാ: സഖേ, വസന്തക, ഞാനിതാ വരുന്നു.

ഞാനന്നുജ്ജയിനീപുരത്തിൽ നടകൊ-
ണ്ടാവന്ത്യസൽപുത്രിയെ-
ക്കണ്ടേതോ ദശ പൂക്കവാറു, ഹൃദി ത-
ന്നമ്പഞ്ചുമെയ്താൻ സ്മരൻ;
ഇന്നും തത്ര തറഞ്ഞുനില്പിതവ മേ!
പില്പാടുമെയ്താനവൻ!
പഞ്ചാസ്ത്രൻ സ്മരനെങ്കിലെങ്ങിനെ കട-
ന്നാറാമതെയ്ത്തു ശരം? ൧

൧. ആവ...ത്രിയെ = അവന്തിരാജാവിൻെറ ശ്രേഷ്ഠപുത്രി(വാസവദത്ത)യെ. ഏതോ ദശ = അനിർവ്വചനീയമായ ഒരവസ്ഥ. ഹൃദി = മാറത്ത്. തത്ര —മാറിൽ.

Digitized By Kerala Sahitya Akademi

വിദൂഷകൻ: എങ്ങോട്ടു പോയി, ശ്രീമതി പത്മാവതി? ലതാമണ്ഡപത്തിൽ പോയിരിയ്ക്കുമോ? അതോ, വേങ്ങപ്പൂക്കൾ കൊഴിഞ്ഞു കിടക്കുകയാൽ പുലിത്തോൽ വിരിച്ചപോലുള്ള പൎവ്വതതിലകമെന്ന പാറപ്പുറത്തു പോയിരിയ്ക്കുമോ? അല്ലെങ്കിൽ, അതിതീക്ഷ്ണഗന്ധമായ ഏഴിലപ്പാലത്തോപ്പിൽ പോയിരിയ്ക്കാം; അതല്ലെങ്കിൽ, പക്ഷിമൃഗങ്ങളുടെ ചിത്രങ്ങൾ നിറഞ്ഞ *ദാരുപൎവ്വതത്തിൽപോയിരിയ്ക്കാം. (മേല്പോട്ടു നോക്കിയിട്ട്) അയ്യയ്യാ, ശരൽക്കാലനിൎമ്മലമായ ആകാശത്തു, ബലഭദ്രന്റെ നീട്ടിയ കയ്യെന്നപോലെ ഭംഗിയിൽ സാവധാനമായി പറക്കുന്ന സാരസപംക്തിയെ ഇവിടുന്നു കണ്ടാലും.

രാജാ: തോഴരേ, ഞാൻ കാണുന്നുണ്ട്: ഇത്,

നേർമട്ടിൽ നീണ്ടുമിടവിട്ടു തിരിച്ചിൽതോറും
സപ്തൎഷിവൎഗ്ഗവളവാണ്ടു,മുയൎന്നു താന്നും,
തൂവെണ്മകൊണ്ടു വളയൂരിയ പാമ്പിനൊത്തു
വാനം പകുക്കുമതിർ പോലെ വിളങ്ങിടുന്നു. ൨

ചേടി: നോക്കൂ, നോക്കൂ, കൊച്ചുതമ്പുരാട്ടി താമരമാല പോലെ വെളുത്തു രമണീയമായി സാവധാനം പറക്കുന്ന സാരസപംക്തിയെ. എയ്, തമ്പുരാൻ!

പത്മാവതി: ഓ, ആൎയ്യപുത്രൻ! ആൎയ്യേ, ഭവതിയ്ക്കുവേണ്ടി ഞാൻ ആൎയ്യപുത്രന്റെ മുമ്പിൽ പോകാതിരിയ്ക്കാം. വാ

* മരംകൊണ്ടുണ്ടാക്കിയ പൎവ്വതപ്രതിമ; സാവധാനം=സശ്രദ്ധം.

൨. നേർമട്ടിൽ=വളവില്ലാതെ. സപ്ത...ളവ്=സപ്തൎഷികളെന്ന നക്ഷത്രങ്ങളുടെ നില്പിനൊത്ത വളവ്.

Digitized By Kerala Sahitya Akademi

മുക്ക് ഈ മാധവീലതാമണ്ഡപത്തിലേയ്ക്കു കടക്കാം.
വാസവദത്താ: അങ്ങിനെതന്നെ.

(ആവിധം ചെയ്യുന്നു.)

വിദൂഷകൻ: ശ്രീമതി പത്മാവതി ഇവിടെ വന്നു തിരിയേ പോയിരിയ്ക്കണം.
രാജാ: താൻ എങ്ങിനെ അറിഞ്ഞു?
വിദൂഷകൻ: നോക്കു: ഈ ചെമന്തിച്ചെടികളിൽനിന്നു പൂ പറിച്ചിരിയ്ക്കുന്നു.
രാജാ: അഹോ, പൂവിന്റെ വൈചിത്ര്യം, വസന്തക!
വാസവദത്താ: (ആത്മഗതം) വസന്തകനെന്ന പേർ കേട്ടതിനാൽ ഞാൻ വീണ്ടും ഉജ്ജയിനിയിലാണെന്നു തോന്നിപ്പോകുന്നു!
രാജാ: വസന്തക, നമുക്ക് ഈ പാറപ്പുറത്തുതന്നെ പത്മാവതിയെ കാത്തിരിയ്ക്കാം.
വിദൂഷകൻ: അങ്ങിനെതന്നെ. (ഇരുന്ന്, എഴുന്നേററിട്ട്) അയ്യയ്യോ, ശരൽക്കാലത്തെ കൊടുവെയിൽ സഹിച്ചുകൂടാ; അതിനാൽ നമുക്ക് ഈ മാധവീമണ്ഡപത്തിൽ ചെന്നിരിയ്ക്കാം.
രാജാ: ഓ; മുമ്പേ നടക്കു.
വിദൂഷകൻ: അങ്ങിനെതന്നെ.

(രണ്ടുപേരും ചുററി നടക്കുന്നു.)

പത്മാ: ഒക്കെ ത്തകരാറാക്കും, ആര്യവസന്തകൻ! ഇപ്പോൾ എന്തു ചെയ്യേണ്ടു?
ചേടി: കൊച്ചുതമ്പുരാട്ടി, അടിയൻ ഈ വണ്ടുകൾ പ

Digitized By Kerala Sahitya Akademi

റ്റിയിട്ടുള്ള താങ്ങുവള്ളി പിടിച്ച് കുലുക്കി, തമ്പുരാൻ ഇങ്ങോട്ടു വരാതാക്കാം.

പത്മാവതി: അങ്ങിനെ ചെയ്യു.

(ചേടി ആവിധം ചെയ്യുന്നു)

വിദൂഷകൻ: അയ്യോ, അയ്യോ, നില്ക്കൂണേ, നില്ക്കൂണേ, ഇവിടുന്ന്!

രാജാ: എന്താണ്?

വിദൂഷകൻ: തേവിടിശ്ശിമക്കൾ വണ്ടുകൾ എന്നെ ഉപദ്രവിക്കുന്നു.

രാജാ: വേണ്ടാ, വേണ്ടാ, വണ്ടുകളെ ഇളക്കിക്കൂടാ. നോക്കു.

മദനത്തുയിരാന്ന മങ്കമാർ മൈ
പുണരും തേൻമദമാണ്ട വണ്ടിനങ്ങൾ
കഴൽവെപ്പൊലി കേട്ടുഴന്നു, നാം പോ_
ലിഹ കാന്താവിരഹാത്തരാകുമല്ലോ! ൩

അതിനാൽ ഇവിടെത്തന്നെ ഇരിക്കാം.

വിദൂഷകൻ: അങ്ങിനെയാകട്ടെ.

(രണ്ടു പേരും ഇരിക്കുന്നു.)

പത്മാവതി: ഭാഗ്യം, ആര്യപുത്രൻ ഇരുന്നു.

വാസവദത്ത: (ആത്മഗതം) ഭാഗ്യം, ആര്യപുത്രന്റെ ശരീരം മുൻസ്ഥിതിയിലായി.

ചേടി: കൊച്ചുതമ്പുരാട്ടി, നമ്മൾ തടവിലായിരിക്കുന്നു.

---

൩ നാം = ഞാൻ.

Digitized By Kerala Sahitya Akademi

കൊച്ചുതമ്പുരാട്ടി, ആൎയ്യയുടെ കണ്ണിൽനിന്നു കണ്ണീരൊ
ഴുകുന്നുവല്ലോ.

വാസവദത്താ: ഈ വണ്ടുകളുടെ തോന്നിവാസം മൂലം കാ
ശപ്പൂവിൻപൊടി വന്നു വീണതുകൊണ്ടാണ് എന്റെ
കണ്ണിൽനിന്നു വെള്ളം ചാടിയത്.

പത്മാവതി: ശരിതന്നെ.

വിദൂഷകൻ: തോഴരേ, ആരുമില്ല, ഈ പ്രമദവനത്തിൽ.
ഇവിടുത്തോട് ഒന്നു ചോദിപ്പാനുണ്ട്; ചോദിക്കട്ടെയോ?

രാജാ: ഇഷ്ടംപോലെ.

വിദൂഷകൻ: ആരാണ് ഭവാനു പ്രിയപ്പെട്ടവൾ—അന്നേ
ത്തെ വാസവദത്തയോ, ഇന്നേത്തെ പത്മാവതിയോ?

രാജാ: എന്തിനാണ് താനിപ്പോൾ എന്നെ വലുതായ
ബഹുമാനസങ്കടത്തിലകപ്പെടുത്തുന്നത്?

പത്മാവതി: തോഴി, ആൎയ്യപുത്രനെ എന്തു സങ്കടത്തിലാ
ക്കിക്കളഞ്ഞു!

വാസവദത്താ: (ആത്മഗതം) നിർഭാഗ്യയായ എന്നെയും!

വിദൂഷകൻ: മടിക്കാതെ പറയാമല്ലോ: ഒരാൾ മരിച്ചു; മ
റ്റാൾ അടുക്കലില്ല താനും!

രാജാ: തോഴരേ, ഞാൻ പറയില്ല; താനൊരു വായാടി
യാണ്.

പത്മാവതി: ഇത്രയുംകൊണ്ടു പറഞ്ഞുകഴിഞ്ഞു ആൎയ്യപു
ത്രൻ!

വിദൂഷകൻ: സത്യത്താണേ, ഞാൻ ആരോടും പറകയി
ല്ല; ഇതാ, എന്റെ നാവു പൂട്ടിയിരിക്കുന്നു!

Digitized By Kerala Sahitya Akademi

രാജാ: തോഴരേ, ഞാനാളല്ല പറയാൻ.

പത്മാവതി: അമ്പോ, ഇയ്യാളുടെ ദോഷൈകദൃഷ്ടിത്വം! ഇത്രയുംകൊണ്ട് ഉള്ളറിഞ്ഞുകൂടയോ?

വിദൂഷകൻ: എന്നോടു പറയില്ലേ? പറയാതെ, ഈ പാറമേൽനിന്ന് ഒരടിപോലും വെയ്ക്കാൻ പാടില്ല. ഇതാ, ഇവിടുത്തെ തടവിലാക്കിയിരിയ്ക്കുന്നു

രാജാ: ബലാൽക്കാരേണയോ?

വിദൂഷകൻ: അതേ, ബലാൽക്കാരേണ.

രാജാ: എന്നാൽ, ഞാനൊന്നു പരീക്ഷിച്ചുനോക്കട്ടെ.

വിദൂഷകൻ: ഇവിടുന്നു പ്രസാദിയ്ക്കണേ, പ്രസാദിയ്ക്കണേ! സൌഹാർദ്ദംകൊണ്ട് അങ്ങയെ ആണയിടുവിയ്ക്കുന്നു, വാസ്തവം പറയില്ലെങ്കിൽ!

രാജാ: എന്തു നിവൃത്തി? കേട്ടുകൊള്ളുക:

പത്മാവതീസുദതി സമ്മതതന്നെ മുറ്റും
മാധുര്യരൂപഗുണശീലഗുണങ്ങളാൽ മേ;
എന്നാലുമിയ്യിവളു, വാസവദത്തതങ്കൽ-
ഗ്ഗാഢം പതിഞ്ഞ മനമത്ര ഹരിപ്പതില്ല. ർ

വാസവദത്ത: (ആത്മഗതം) ആകട്ടെ, ആകട്ടെ: ഈ കഷ്ടപ്പാടിനു കൂലി കിട്ടി. അഹോ, ഇവിടുത്തെ അജ്ഞാതവാസംകൊണ്ടും വളരെ ഗുണങ്ങളുണ്ട്!

ചേടി: കൊച്ചുതമ്പുരാട്ടി, തമ്പുരാനു *ദാക്ഷിണ്യമില്ല.

പത്മാവതി: അരുത്, അങ്ങിനെ പറയരുത്. ദക്ഷി

ർ ഹരിയ്ക്കുക = ആകർഷിയ്ക്കുക.

* ദാക്ഷിണ്യം = പരാഭിപ്രായാനുവർത്തിത്വം.

Digitized By Kerala Sahitya Akademi

ണൻതന്നെയാണ് ആര്യപുത്രൻ; ഇപ്പോഴും ആര്യവാസവദത്തയുടെ ഗുണങ്ങളെ സ്മരിയ്ക്കുന്നുണ്ടല്ലോ.

വാസവദത്ത: ഭദ്രേ, കലീനതയ്ക്കനുരൂപംതന്നെ അഭിപ്രായപ്പെട്ടത്.

രാജാ: ഞാൻ പറഞ്ഞുവല്ലോ; ഇനി താൻ പറയൂ; ആരിലാണ് തനിയ്ക്കു പ്രതിപത്തി—അന്നേത്തെ വാസവദത്തയിലോ, ഇന്നേത്തെ പത്മാവതിയിലോ?

പത്മാവതി: ആര്യപുത്രനും വസന്തകനായിത്തീൎന്നു!

വിദൂഷകൻ: എന്തിനാണ, ഞാൻ വല്ലതും പുലമ്പുന്നത്? തത്രഭവതിമാരിരുവരിലും എനിയ്ക്കു ബഹുമാനമുണ്ട്.

രാജാ: മൂഢ്, എന്നെക്കൊണ്ടു ബലാൽക്കാരേണ പറയിച്ചിട്ടു, താനിപ്പോഠം മിണ്ടാത്തതെന്താണ്?

വിദൂഷകൻ: എന്നോടും ബലാൽക്കാരം തന്നെയോ?

രാജാ: അതേ, ബലാൽക്കാരംതന്നെ.

വിദൂഷകൻ: എന്നാൽ, കേഠക്കാൻ തരമാവില്ല!

രാജാ: മഹാബ്രാഹ്മണൻ പ്രസാദിയ്ക്കണേ, പ്രസാദിയ്ക്കണേ! പറയൂ, പറയൂ, മടിയ്ക്കാതെ.

വിദൂഷകൻ. ഇവിടുന്നു കേട്ടുകൊഠക: തത്രഭവതി വാസവദത്തയുടെ പേരിലാണ് എനിയ്ക്കേറെ പ്രീതി. ശ്രീമതി പത്മാവതി ചെറുപ്പക്കാരിയാണ്, സുന്ദരിയാണ്; അരിശമില്ല, അഹംമതിയില്ല; ഭംഗിയിൽ സംസാരിയ്ക്കും. ദാക്ഷിണ്യവുമുണ്ട്. എന്നാൽ വാസവദത്തയ്ക്കു മറെറാരു വലിയ ഗുണംകൂടിയുണ്ട്: സ്നിഗ്ദ്ധമായ ഭോജ

Digitized By Kerala Sahitya Akademi

നാവുംകൊണ്ട് എന്നെ അന്വേഷിച്ചനടക്കും—'എവിടെപ്പോയി, ആര്യവസന്തകൻ' എന്നിങ്ങിനെ!

വാസവദത്ത: (ആത്മഗതം) ആകട്ടെ, ആകട്ടെ, വസന്തക! ഇനിയും ഇവളെ ഓൎമ്മിയ്ക്കുക.

രാജാ: ഇരിയ്ക്കട്ടെ, വസന്തക: ഇതൊക്കയും ഞാൻ വാസവദത്താദേവിയോട പറയും!

വിദൂഷകൻ: ആയ്യോ, വാസവദത്തയോ! എവിടെയാണ വാസവദത്ത? വളരെ ദിവസമായല്ലോ, വാസവദത്ത മൃതിപ്പെട്ടിട്ട്!

രാജാ: (വിഷാദത്തോടുകൂടി) ശരിതന്നെ, വാസവദത്ത മരിച്ചപോയി!

ഈ നേരംപോക്കിലെന്നാലും ക്കാ-
മൊന്നിളക്കിമറിച്ച താൻ;
അതിനാൽ, മുമ്പു ശീലിച്ച
വാക്കിതാമട്ടടിച്ചപോയ്. ൩

പത്മാവതി: രസം പിടിപ്പിച്ച സംസാരം ദുഷ്ടൻ നിറുത്തിച്ചകളഞ്ഞു!

വാസവദത്ത: (ആത്മഗതം) എനിയ്ക്കു തികച്ചും വിശ്വസിയ്ക്കാം. ഹാ, ഈ മാതിരി പ്രിയവചനം അപ്രത്യക്ഷമായി കേട്ടവല്ലോ!

വിദൂഷകൻ: ഭവാൻ ആശ്വസിയ്ക്കണേ, ആശ്വസിയ്ക്കണേ: അലംഘനീയമാണല്ലോ ദൈവഗതി. ഇപ്പോഴും, ഇതിങ്ങിനെ!

രാജാ: തോഴരേ, അവസ്ഥ തനിയ്ക്കറിഞ്ഞുകൂടാ:

---

൩. താൻ=ഭവാൻ

Digitized By Kerala Sahitya Akademi

അഴൽകളയുവാനത്രേ പ്രേമത്തെ
നട്ടുവളൎത്തി ഞാൻ;
അതിലുമൊഴിയാതെൻമാലോൎത്തോൎത്തഹോ,
പുതുതാകയാം;
ഉലകിലെ നടപ്പേ,വം കണ്ണീരു വാൎത്തു
കടങ്ങൾ തീ-
ൎത്തുപശമമകക്കാമ്പിന്നുണ്ടാകുകെ-
ന്നതുതാൻ ദൃഢം. ൩

വിദൂഷകൻ: ഇവിടത്തെ മുഖം കണ്ണുനീരൊലിച്ചു നന ഞ്ഞിരിയ്ക്കുന്നു; ഞാൻ മുഖം കഴുകാൻ വെള്ളം കൊണ്ടുവരാം.

(പോയി).

പത്മാവതി: ആൎയ്യേ, കണ്ണീരാകുന്ന വസ്ത്രത്താൽ മൂടപ്പെട്ടിരിയ്ക്കുന്നു, ആൎയ്യപുത്രന്റെ മുഖം; നമുക്കു പോവുക!

വാസവദത്ത: അങ്ങിനെതന്നെ; അല്ല, ഭവതി നില്ക്കു. ഉൽക്കണ്ഠിതനായ ഭൎത്താവിനെ വിട്ടുപോയ്ക്കൂടാ. ഞാൻമാത്രം പോകാം.

ചേടി: ശരിയാണാൎയ്യ പറഞ്ഞത്; കൊച്ചുതമ്പുരാട്ടി അടുത്തു ചെല്ലു.

പത്മാവതി: ഞാൻ അങ്ങോട്ടു ചെല്ലട്ടെയോ?

വാസവദത്ത: ചെല്ലു.

(പോയി)

---

൩. പ്രേമം—പത്മാവതീവിഷയകമായ അനുരാഗം. അതിലുമൊഴിയാതെ=അതുകൊണ്ടും ശമിയ്ക്കാതെ. കടങ്ങൾ—മരിച്ചുപോയ പ്രിയജനത്തോടുള്ള കടപ്പാടുകൾ. ഉപശമം=സ്വാസ്ഥ്യം.

Digitized By Kerala Sahitya Akademi

40551

വിദൂഷകൻ: (താമരയിലയിൽ വെള്ളംകൊണ്ട് പ്രവേശിച്ച്) ഇതാ, തത്രഭവതി പത്മാവതി.

പത്മാവതി: ആൎയ്യവസന്തക, എന്താണിത്?

വിദൂഷകൻ: ഇത് ഇത്! ഇതിത്!

പത്മാവതി: പറയു, പറയു, ആൎയ്യൻ പറയു.

വിദൂഷകൻ: ദേവി, കാററത്തു കാശപ്പൂവിൻപൊടി കണ്ണിൽ വന്നു വീണതിനാൽ അവിടത്തെ മുഖത്തു കണ്ണീരൊലിച്ചുപോയി. അതിനാൽ, മുഖം കഴുകാനുള്ള വെള്ളമാണിത്; ഭവതി വാങ്ങിക്കൊൾക.

പത്മാവതി: (ആത്മഗതം) അമ്പോ, ദാക്ഷിണ്യശീലൻെറ പരിജനത്തിന്നും ദാക്ഷിണ്യമുണ്ടാവും! (അടുത്തു ചെന്നു, പ്രകാശം) ആൎയ്യപുത്രൻ ജയിക്കട്ടേ! ഇതാ, മുഖം കഴുകാൻ വെള്ളം.

രാജാ: എയ്, പത്മാവതി. (ഗൂഢമായിട്ട്) വസന്തക, എന്താണിത്?

വിദൂഷകൻ: (ചെവിയിൽ) ഇങ്ങിനെ പറയാം

രാജാ: (ഗൂഢമായി) കൊള്ളാം, വസന്തക, കൊള്ളാം! (മുഖം കഴുകിയിട്ട്) പത്മാവതി, ഇരിക്കു.

പത്മാവതി: ആൎയ്യപുത്രൻ ആജ്ഞാപിക്കുന്നതുപോലെ. (ഇരിക്കുന്നു.)

രാജാ: പത്മാവതി,

കാന്ത്യാ ശരച്ചന്ദ്രനു തുല്യമായ
കാശച്ചെടിപ്പൂംപൊടിയൊട്ടിദാനീം
കാററിൽപ്പറന്നക്ഷിയിൽ വീഴ്കയാലേ
കല്യാണി, കണ്ണീരിതൊലിച്ചുപോയ്മേ. ൧

൧. കാന്ത്യാ=ശോഭ (വൎണ്ണം)കൊണ്ട്. കാശം=കതിരവാൽപ്പുല്ല്. അക്ഷി=കണ്ണ്.

Digitized By Kerala Sahitya Akademi

(ആത്മഗതം)

നവോഢയിപ്പെൺകൊടി നേരറിഞ്ഞാൽ
ധ്രുവം മനോവേദന പൂണ്ടുപോകും;
ധീരത്വമുണ്ടിസ്സുദതിയ്ക്കു; പക്ഷേ,
നാരീസ്വഭാവം ഭയകംപ്രമല്ലോ! വ്വ

വിദൂഷകൻ: ശ്രീമാൻ മഗധരാജാവ് അങ്ങയെ മുൻനി ത്തിയാണല്ലോ, വൈകുന്നേരം സുഹൃത്തുക്കളെ കാണു കപതിവ്. സൽക്കാരം സൽക്കാരത്തോടേ സ്വീകരിയ്ക്ക പ്പെട്ടാലേ സന്തോഷകരമാകൂ. അതിനാൽ ഭവാൻ എ ഴന്നേററാലും.

രാജാ: അങ്ങിനെതന്നെ; ഉത്തമപക്ഷം.

സത്താകുമോരോ ഗുണവും മികച്ച
സൽക്കാരവും പ്രത്യഹമാചരിപ്പോർ
ധാരാളമുണ്ടാമുലകിങ്കലെ;-ന്നാൽ
നേരായതുൾക്കൊണ്ടറിവോർ ചുരുങ്ങും! ൻ

(എല്ലാവരും പോയി)

നാലാമങ്കം.

വ്വ. നവോഢ=വേൾക്കപ്പെട്ടിട്ട് ഏറെ നാളായിട്ടില്ലാത്തവൾ. ധ്രുവം=തീച്ചയായും. ഭയകംപ്രം=ഭയത്താൽ ചഞ്ചലം.

ൻ. പ്രത്യഹം=നാൾതോറും. നേരായ്=ശരിയ്ക്ക്. അത്=ഗുണ വും (ഉപകാരവും) സൽക്കാരവും. ഉൾക്കൊണ്ടറിവോർ—അറിഞ്ഞാ ദരിയ്ക്കുന്നവർ എന്നു സാരം,

Digitized By Kerala Sahitya Akademi

അഞ്ചാമങ്കം

(അനന്തരം പത്മിനിക പ്രവേശിക്കുന്നു.)

പത്മിനിക: മധുകരികേ, മധുകരികേ, വേഗം വരു.

മധുകരിക: (പ്രവേശിച്ച്) തോഴി, ഇതാ ഞാൻ; എന്തുവേണം?

പത്മിനിക: നീയറിഞ്ഞില്ലയോ, പത്മാവതിക്കൊച്ചുതമ്പുരാട്ടിക്കു തലവേദനയാണെന്ന് ?

മധുകരിക: അയ്യോ!

പത്മിനിക: വേഗം ചെന്ന്, ആര്യ ആവന്തികയെ വിളിക്കൂ. കൊച്ചുതമ്പുരാട്ടിക്കു തലവേദനയാണെന്ന് അറിയിക്കുമാത്രം ചെയ്താൽ മതി; എന്നാൽ വന്നുകൊള്ളും.

മധുകരിക: തോഴി, അവരെന്തു ചെയ്യാനാണ്?

പത്മിനിക: അവർ നല്ല നല്ല കഥ പറഞ്ഞു, കൊച്ചുതമ്പുരാട്ടിയുടെ തലവേദന മാററും.

മധുകരിക: എവിടെയാണ്, കൊച്ചുതമ്പുരാട്ടിക്കു പള്ളിക്കിടക്ക വിരിച്ചിരിക്കുന്നത്?

പത്മിനിക: *സമുദ്രഗൃഹത്തിലാണ് പള്ളിമെത്ത വിരിച്ചിരിക്കുന്നത്. നീ ചെല്ലൂ. ഞാനും, തമ്പുരാനെ അറിയിപ്പാൻ ആര്യവസന്തകനെ അന്വേഷിക്കാം.

മധുകരിക: അങ്ങിനെതന്നെ.

(പോയി)

---

* സമുദ്രഗൃഹം=ജലാശയമദ്ധ്യത്തിലായി വിശ്രമാർത്ഥം ഉണ്ടാക്കുന്ന ഗൃഹം.

Digitized By Kerala Sahitya Akademi

പത്മിനിക: ഇപ്പോൾ ആര്യവസന്തകനെ എവിടെ കണ്ടെത്തും?

(പിന്നെ വിദൂഷകൻ പ്രവേശിക്കുന്നു.)

വിദൂഷകൻ: ദേവീവിരഹത്താൽ വിധുരനായിരിക്കേ, അതിസുഖാവഹമായ മംഗളോത്സവത്തിൽവെച്ചു പത്മാവതിയെ വേട്ടതിനാൽ വിഷയോന്മുഖനായിത്തീൎന്ന വത്സരാജൻതിരുമേനിക്കു് ഇപ്പോൾ കാമാഗ്നിതാപം വളരെ വൎദ്ധിച്ചുവരുന്നു! (പത്മിനികയെ കണ്ടിട്ടു്) എയ്, പത്മിനിക. പത്മിനികേ, എന്താണിവിടെ നില്ക്കുന്നതു്?

പത്മിനിക: ആര്യ, വസന്തക, അങ്ങറിഞ്ഞില്ലയോ, പത്മാവതിക്കൊച്ചുതമ്പുരാട്ടിക്കു തലവേദനയാണെന്നു്?

വിദൂഷകൻ: ഭദ്രേ, സത്യമായിട്ടും, ഞാനറിഞ്ഞില്ല!

പത്മിനിക: എന്നാൽ, ഇതു തമ്പുരാനെ അറിയിക്കൂ. ഞാൻ വേഗത്തിൽ നെററിക്കിടാനുള്ള മരുന്നു കൊണ്ടുവരാം.

വിദൂഷകൻ എവിടെയാണു്, പത്മാവതിക്കു കിടക്ക വിരിച്ചിട്ടുള്ളതു്?

പത്മിനിക: സമുദ്രഗൃഹത്തിലാണു്, പള്ളിമെത്ത വിരിച്ചിരിക്കുന്നതു്.

വിദൂഷകൻ: ഭവതി പൊയ്ക്കൊള്ളൂ. ഞാൻ അവിടുത്തെ അറിയിക്കാം.

(രണ്ടുപേരും പോയി.)

പ്രവേശകം.

—:*:—

Digitized By Kerala Sahitya Akademi

(അനന്തരം രാജാവു പ്രവേശിക്കുന്നു.)

രാജാ:

ശ്ലാഘ്യയാളവളവന്തിപനൊത്ത പുത്രി,
ലാവണ്യകത്തിലെരിതീ പിടിപെട്ടമൂലം
മഞ്ഞേററ പത്മിനി കണക്കു മുടിഞ്ഞതോപ്പു,
കാലക്രമാലിതരനാരിയെ വേൾക്കിലും ഞാൻ! ൧

വിദൂഷകൻ:(പ്രവേശിച്ച്)ഇവിടുന്നു വേഗംവരു,വേഗംവരു.

രാജാ: എന്തിന്?

വിദൂഷകൻ: തത്രഭവതി പത്മാവതിക്കു തലവേദനയാണ്.

രാജാ: ആരു പറഞ്ഞു?

വിദൂഷകൻ: പത്മിനിക പറഞ്ഞു.

രാജാ: ഹാ, കഷ്ടം:

രൂപശ്രീയും രുചിരഗുണവും
ചേരുമാരോമലാളെ
പ്രാപിച്ചിട്ടാണഴൽ മമ കുറ-
ച്ചാറിയെന്നായതിപ്പോൾ;
മുൻതല്ലാൽ നൊന്തഴലനുഭവി-
ച്ചീടിനേനെങ്കിലും ഞാൻ
ശ്രീമൽപത്മാവതിയെയുമതേ-
മട്ടിലല്ലോ ഗണിപ്പു! ൨

---

൧. അവ.....പുത്രി=അവന്തിരാജാവിന്നനുരൂപയായ മകൾ. ഇതരനാരി=മറെറാരു സ്ത്രീ.

൨. അതേമട്ടിൽ=വാസവദത്തയെ എന്നപോലെതന്നെ. അതിസ്നേഹമൂലം ഒരടി (വാസവദത്താനാശം ഏററവെങ്കിലും, പത്മാവതിയേയും ഞാൻ അത്ര സ്നേഹിക്കുന്നുണ്ട്. അതിനാൽ അവളുടെ അ അസ്വാസ്ഥ്യം അനർത്ഥാന്തരശങ്കയെ ജനിപ്പിക്കുന്നു.

Digitized By Kerala Sahitya Akademi

പത്മാവതി എവിടെയാണ്?

വിദൂഷകൻ: സമുദ്രഗൃഹത്തിലാണ്, കിടക്കു വിരിച്ചിരിക്കുന്നത്.

രാജാ: എന്നാൽ, അങ്ങോട്ടു വഴി കാണിക്കു.

വിദൂഷകൻ: ഇവിടുന്ന് ഇതിലേ, ഇതിലേ.

(രണ്ടുപേരും ചുററിനടക്കുന്നു.)

വിദൂഷകൻ: ഇതാ, സമുദ്രഗൃഹം, അങ്ങോട്ടു കടക്കാം.

രാജാ: മുമ്പേ കടക്കു.

വിദൂഷകൻ: അങ്ങിനെതന്നെ. (കടന്നിട്ട്) അയ്യോ, ഇവിടുന്നു നില്ക്കണേ, നില്ക്കണേ.

രാജാ: എന്താണ്?

വിദൂഷകൻ: ഇതാ, വെളിച്ചത്തു കുറേശ്ശെ കാണുന്നുണ്ട്: ഒരു സർപ്പം നിലത്തു കിടന്നുഴയ്ക്കുന്നു!

രാജാ: (കടന്നു നോക്കിട്ട്, പുഞ്ചിരിയോടുകൂടി) അമ്പോ, വിഡ്ഢ്യാൻ പാമ്പിനെ കണ്ടത്!

നേർമട്ടിൽ നീണ്ട മുഖതോരണമാല പാറി-
പ്പാരിൽപ്പതിച്ചതറിവിഡ്ഢി! നിനക്കു പാമ്പായ്!
രാക്കൊച്ചുകാററിലുലയുന്നതുമൂലമാണി-
തൊട്ടൊട്ടു കാട്ടുവതു പന്നഗചേഷ്ടിതങ്ങൾ. ൮

വിദൂഷകൻ: (നല്ലവണ്ണം നോക്കിയിട്ട്) ശരിയാണ്, ഭവാൻ പറഞ്ഞത്: ഇതു പാമ്പല്ല. (അകത്തു കടന്നു നോക്കിയിട്ട്) തത്രഭവതി പത്മാവതി ഇവിടെ വന്നു പോയിരിക്കാം.

രാജാ: തോഴരേ, വന്നിരിക്കയില്ല.

൮. മുഖം=ഗൃഹത്തിന്റെ മുൻവശം. പതിക്കുക=വീഴുക. പന്നഗം പാമ്പ്

Digitized By Kerala Sahitya Akademi

വിദൂഷകൻ: എങ്ങിനെ ഇവിടുന്നറിഞ്ഞു?

രാജാ: എന്താണിതിൽ അറിയാൻ? നോക്കൂ:

താന്നിട്ടില്ല, നിരപ്പിലാം വിരി ചുളി-
ഞ്ഞിട്ടില്ല പൂമെത്തമേൽ;
നെററിയ്ക്കിട്ട മരുന്നു പററിയൊരഴ-
ക്കില്ലാ തലേണക്കുമേൽ;
രോഗിക്കീക്ഷണകൌതുകത്തിന്നുളവാ-
ക്കീട്ടില്ല നന്മോടിയും;
രോഗം പെട്ടു കിടന്ന കൂട്ടർ ശയനം
ചിക്കെന്നു കൈവിട്ടിടാ. ൪

വിദൂഷകൻ: എന്നാൽ ഇവിടുന്ന് ഈ കിടക്കമേൽ കുറെനേരം തത്രഭവതിയെ കാത്തിരിക്കു.

രാജാ: അങ്ങിനെതന്നെ. (ഇരുന്നിട്ട്) തോഴരേ, എനിക്കുറക്കം വരുന്നു; ഒരു കഥ പറയു.

വിദൂഷകൻ: ഞാൻ പറയാം; ഇവിടുന്നു മൂളിക്കൊള്ളുക.

രാജാ: ഓ.

വിദൂഷകൻ: ഉജ്ജയിനി എന്നൊരു നാഗരമുണ്ട്; അവിടെ അതിരമണീയങ്ങളായ *കളിക്കടവുകളുണ്ട്.

രാജാ: എന്ത്, ഉജ്ജയിനിയോ?

വിദൂഷകൻ: ഈ കഥ പററിയില്ലെങ്കിൽ, വേറെയൊന്നു പറയാം.

---

൪. ഈക്ഷണകൌതുകത്തിന്നു = വേദനയറിയാതിരിക്കുമാറു നോക്കി രസിപ്പാൻ.

* കളിക്കടവുകൾ = സ്നാനഘട്ടങ്ങൾ.

Digitized By Kerala Sahitya Akademi

രാജാ: തോഴരേ, ഈ കഥ പറയായ്കയില്ല. പക്ഷേ,

യാത്രാന്തരേ ബാന്ധവരെ സ്മരിച്ചി-
ട്ടവന്തിരാജാത്മജ സൌഹൃദത്താൽ
കണ്ണിൻെറയററത്തു നിറഞ്ഞ ബാഷ്പ-
മെൻനെഞ്ചിലേ തൂകിയതോർത്തിടുന്നേൻ. ൧

എന്നു മാത്രമല്ലാ,

പഠിപ്പിയ്ക്കെ,പ്പലപ്പോഴു-
മെന്നെ വീക്ഷിച്ചുകൊണ്ടവൾ
അഴഞ്ഞ കൈത്തളിർക്കോലാ-
ലാകാശം ഹന്ത മീട്ടിനാൾ! ൨

വിദൂഷകൻ: ആകട്ടെ, വേറെ പറയാം. ബ്രഹ്മദത്തം എന്നൊരു നഗരം; അവിടെ കാമ്പില്യൻ എന്നൊരു രാജാവ്.

രാജാ: എന്തെന്ന്, എന്തെന്ന്?

(വിദൂഷകൻ അതുതന്നെ വീണ്ടും പറയുന്നു.)

രാജാ: വിഡ്ഢി, രാജാവു് ബ്രഹ്മദത്തൻ, നഗരം കാമ്പില്യം എന്നു പറയുക.

---

൧ യാത്രാന്തരേ=അച്ഛനമ്മമാരെക്കൂടി വെടിഞ്ഞ് എൻെറ കൂടെ പോരുന്ന അവസരത്തിൽ. അവന്തിരാജാത്മജ=വാസവദത്ത. സൌഹൃദം=സ്നേഹം. എൻെറ നെഞ്ചിലേ=എൻെറ മാറിൽത്തന്നെ.

൨. പഠിപ്പിയ്ക്കെ=വീണവായന അഭ്യസിപ്പിയ്ക്കുമ്പോൾ. വീക്ഷിയ്ക്കുക=നോക്കുക. അഴ...ക്കോലാൽ=മനസ്സ മററൊരേടത്താകയാൽ കൈപ്പിടുത്തം അഴഞ്ഞ വായനക്കോൽ(വീണാവാദനദണ്ഡം) കൊണ്ട്. ആകാ...ട്ടിനാൾ=വീണയ്ക്കു പകരം ആകാശ(ശൂന്യസ്ഥല)ത്തെ മീട്ടി.

Digitized By Kerala Sahitya Akademi

വിദൂഷകൻ: രാജാവു ബ്രഹ്മദത്തനും, നഗരം കാമ്പില്യ വുമോ?

രാജാ: അങ്ങിനെതന്നെ.

വിദൂഷകൻ: എന്നാൽ, ഇവിടുന്ന് ഇത്തിരിനേരം ക്ഷമി ക്കുക. ഞാൻ ഇത് ഉരുവിട്ടുറപ്പിയ്ക്കട്ടെ: രാജാവു ബ്രഹ്മ ദത്തൻ; നഗരം കാമ്പില്യം. (ഇങ്ങിനെ പലവുരു അതുത ന്നെ ഉച്ചരിച്ചിട്ട്) ഇനി കേട്ടുകൊള്ളുക. അല്ലാ, അവിടു ന്നുറങ്ങി. നല്ല തണുപ്പുണ്ടിപ്പോൾ; എന്റെ പുതപ്പെ ടുത്തുകൊണ്ടുവരികതന്നെ.

(പോയി)

(പിന്നെ വാസവദത്തയും, ചേടിയും പ്രവേശിയ്ക്കുന്നു.)

ചേടി: ആര്യേ ഇതിലേ, ഇതിലേ. കൊച്ചുതമ്പുരാട്ടിയ്ക്കു വ ല്ലാതെയുണ്ട്, തലവേദന.

വാസവദത്ത: കഷ്ടംതന്നെ. എവിടെയാണ്, പത്മാവതി യ്ക്കു കിടക്ക വിരിച്ചിരിയ്ക്കുന്നത്?

ചേടി: സമുദ്രഗൃഹത്തിലാണ്, പള്ളിമെത്ത വിരിച്ചിട്ടു ള്ളത്.

വാസവദത്ത: എന്നാൽ മുമ്പേ നടക്കൂ.

(രണ്ടുപേരും ചുറ്റിനടക്കുന്നു)

ചേടി: ഇതാ സമുദ്രഗൃഹം; ആര്യേ അങ്ങോട്ടു ചെല്ലൂ. ഞാൻ അതിവേഗത്തിൽ നെററിയ്ക്കിടാനുള്ള മരുന്നു കൊണ്ടുവരാം.

(പോയി)

വാസവദത്ത: ഹാ, ഈശ്വരന്മാർക്ക് എന്റെ പേരിൽ ഒ ട്ടും ദയയില്ല: വിരഹോൽക്കണ്ഠിതനായ ആര്യപുത്രനു

Digitized By Kerala Sahitya Akademi

വിശ്രമാസ്പദമായിരിക്കുന്ന പത്മാവതിക്കും അസ്വാസ്ഥ്യം നേരിട്ടുവല്ലോ! അകത്തേക്കു കടക്കുകതന്നെ. (കടന്നു നോക്കിയിട്ടു്) അയ്യോ, പരിജനങ്ങളുടെ പ്രമാദം: അസ്വാസ്ഥയായ പത്മാവതിയുടെ അടുക്കൽ വിളക്കുമാത്രം വെച്ച് എല്ലാവരും വിട്ടുപോയിരിക്കുന്നു. ഇതാ, പത്മാവതി ഉറങ്ങുകയാണ്; ഇവിടെ ഇരിക്കുകതന്നെ! ഓ, വേറെ ഇരിപ്പിടത്തിലിരുന്നാൽ സ്നേഹം കുറഞ്ഞതായി തോന്നും; അതിനാൽ ഈ കിടക്കമേൽ ത്തന്നെ ഇരിക്കാം. (ഇരുന്നിട്ടു്) എന്തുകൊണ്ടാണ്, ഇന്നു ഇവളുടെ അടുക്കലിരുന്നപ്പോൾ എൻെറ മനസ്സിന്നു വിശേഷിച്ചൊരു കുളിർമ തോന്നുന്നത്? ഭാഗ്യം, തടവില്ലാതേയും സുഖമായുമാണ് ശ്വാസം! ദീനം മാറിയിരിക്കണം. അല്ലെങ്കിൽ, കിടക്കയുടെ ഒരു ഭാഗം ഒഴിച്ചിട്ടിരിക്കുന്നത്, ഞാൻ പിടിച്ചുപൂട്ടാൻ വേണ്ടിയാണെന്നു തോന്നുന്നു. കിടക്കുകതന്നെ. (കിടക്കുന്നു)

രാജാ: (സ്വപ്നം കാണുന്നു.) ഹാ, വാസവദത്തേ!

വാസവദത്ത: (പിടഞ്ഞെഴുനേററ്) ഹാ, ആര്യപുത്രനാണ്! പത്മാവതിയല്ല. എന്നെ കണ്ടുപോയോ? കണ്ടാൽ, ആര്യയൌഗന്ധരായണൻെറ മഹത്തായ പ്രതിജ്ഞാഭാരം നിഷ്ഫലമായിപ്പോകുമല്ലോ!

രാജാ: ഹാ, അവന്തിരാജപുത്രി!

വാസവദത്ത: ഭാഗ്യം സ്വപ്നം കാണുകയാണ് ആര്യപുത്രൻ! ഇവിടെ ആരുമില്ലല്ലോ; കുറച്ചു നേരം നിന്നു കണ്ണും കരളും കുളിപ്പിക്കാം.

രാജാ: ഹാ, പ്രിയേ, ഹാ, പ്രിയശിഷ്യേ, വിളികേട്ടാലും!

Digitized By Kerala Sahitya Akademi

വാസവദത്ത: വിളികേൾക്കാം, പ്രാണനാഥ; വിളികേൾക്കാം.

രാജാ: ഭവതി കോപിച്ചിരിക്കയാണോ?

വാസവദത്ത: അല്ല, അല്ല, ദുഃഖിച്ചിരിക്കയാണ്.

രാജാ: കോപിച്ചിട്ടില്ലെങ്കിൽ ആഭരണമണിയാത്തതെന്തു കൊണ്ട്?

വാസവദത്ത: ഇതിൽപ്പരം എന്തുവേണം?

രാജാ: *വിരചികയെ സ്മരിക്കയാണോ?

വാസവദത്ത: (കോപത്തോടുകൂടി) ആ പോവു! ഇവിടേയും വിരചികയോ?

രാജാ: എന്നാൽ വിരചികക്കുവേണ്ടി ഞാൻ ഭവതിയെ പ്രസാദിപ്പിക്കുന്നു!

(കൈകൂപ്പി നീട്ടുന്നു.)

വാസവദത്ത: കുറെ നേരമായി, ഞാൻ ഇവിടെ നില്ക്കുന്നു; ആരെങ്കിലും കണ്ടാലോ! പോകതന്നെ, അല്ലെങ്കിൽ, കിടക്കമേൽനിന്നു ചാഞ്ഞുകിടക്കുന്ന ആര്യപുത്രൻെറ കയ്യ കിടക്കമേൽ എടുത്തുവെച്ചു പോകുകയാം.

(ആവിധം ചെയ്തിട്ടു പോയി.)

രാജാ: (പെട്ടെന്നെഴുന്നേററു) വാസവദത്തേ, നില്ക്കു നില്ക്കു! ഹാ, കഷ്ടം!

---

* വാസവദത്തക്കു സപത്നിപോലുള്ള ഒരു 'വെപ്പാട്ടി'യാണ് വിരചിക; ഇവളുടെ കഥ 'കഥാസരിത്സാഗര'ത്തിലുണ്ട്.

Digitized By Kerala Sahitya Akademi

വെമ്പി വെളിയ്ക്കു കടക്കെ-
ക്കട്ടിളമേൽച്ചെന്നലച്ചിതെൻഗാത്രം;
അതിനാൽ വെളിവായറിവീ-
ലി,തു വാസ്തവമോ വൃഥാനിനവോ? ൧

വിദൂഷകൻ: (പ്രവേശിച്ച്) ഐയ്, അവിടുന്നുണർന്നിരിക്കുന്നു.

രാജാ: തോഴരേ, ഞാൻ സന്തോഷവർത്തമാനം അറിയിക്കാം: വാസവദത്ത ജീവിച്ചിരിപ്പുണ്ട്!

വിദൂഷകൻ: അയ്യോ, വാസവദത്തയോ! എവിടെ വാസവദത്ത? വളരെ നാളായല്ലോ, വാസവദത്ത മരിച്ചിട്ട്.

രാജാ: തോഴരേ, ഇല്ലില്ല:

കിടന്നുറങ്ങുംപൊഴുതെന്നെ വന്നി-
ട്ടുണർത്തിയുംവെച്ചവൾ നിർഗ്ഗമിച്ചാൾ;
എരിഞ്ഞുപോയെന്നു പുരാ രുമണ്വാൻ
പറഞ്ഞതയ്യോ, ശരിവെച്ചുപോയ് ഞാൻ! ൨

വിദൂഷകൻ: ഇതു സംഭവിച്ചുകൂടാത്തതല്ല: കുളിക്കടവെന്നു കേട്ടതിനാൽ ഭവാൻ തത്രഭവതിയെ വിചാരിച്ചു കിടന്നതുകൊണ്ടു സ്വപ്നത്തിൽ കണ്ടതായിരിക്കും.

രാജാ: വെറുംകിനാവാണിതു നൂനമെങ്കി-
ലിങ്ങെത്രമേൽ നന്നുണരാതിരിക്കൽ!
അതല്ല, ചിത്തഭ്രമമാണിതെങ്കിൽ,-
ച്ചിത്തഭ്രമം മേ നിലനില്ക്ക, നീണാൾ! ൩

൧. വൃഥാനിനവ് = വെറുതെ തോന്നൽ.
൨. നിർഗ്ഗമിക്കുക = പുറത്തേക്കു പോവുക.

Digitized By Kerala Sahitya Akademi

വിദൂഷകൻ: അങ്ങയെ ആളുകൾ അപഹസിപ്പാനിടവരുത്തരുതേ! ഈ അരമനയിൽ അവന്തിസുന്ദരി എന്നൊരു യക്ഷി പാർപ്പുണ്ട്; അതിനെയായിരിയ്ക്കും അങ്ങു കണ്ടത്.

രാജാ: അല്ലല്ല,

സ്വപ്നാവസാനത്തിലുണർന്നവാറു ഞാൻ
ചാരിത്രസംരക്ഷിണിതൻ മുഖാബ്ജവും
കണ്ടേൻ കരിങ്കാറളകങ്ങൾ നീണ്ടതായ്-
ക്കണ്ണോടു തുമയ്യണി വേർപിരിഞ്ഞതായ്! ൨൦

അത്രതന്നെയല്ല; സഖേ, നോക്കു, നോക്കു:

ഇടരിയലിന നെഞ്ചിടിപ്പൊടെൻ-
മടവയർമൌലി പിടിച്ച കയ്യിതാ,
തൊടലതൊരു കിനാവിലെങ്കിലും
സ്ഫുടപുളകം വെടിയുന്നതില്ല മേ! ൨൧

വിദൂഷകൻ: ഇവിടുന്നു വേണ്ടാത്തതൊന്നും വിചാരിയ്ക്കൊല്ലേ! വരു, വരൂ; നമുക്കു നാലുകെട്ടിലേയ്ക്കു പോകാം.

ഒരു ഹരിക്കാരൻ: (പ്രവേശിച്ച്) *ആര്യപുത്രൻ വിജയീഭവിക്കട്ടേ! ഞങ്ങളുടെ മൾകമഹാരാജാവ് ഇവിടുത്തോടു പറയുന്നു: അങ്ങയുടെ മന്ത്രി രുമണ്വാൻ ഒരു വലി

---

൨൦ ചാരി...ക്ഷിണി=പാതിവ്രത്യം രക്ഷിയ്ക്കുന്നവൾ. കണ്ണോ...ഞ്ഞതായ്=കണ്ണിൽ മഷിയെഴുതിയിട്ടില്ലാത്തതായി.

൨൧. സ്ഫുടപുളകം=സ്പഷ്ടമായ രോമാഞ്ചം.

* രാജകുമാരിയുടെ 'ആര്യപുത്ര'നെ പരിജനങ്ങളും ആര്യപുത്രനെന്നു വിളിയ്ക്കും.

Digitized By Kerala Sahitya Akademi

യ സൈന്യത്തെ ശേഖരിച്ച്, ആരുണിയോടു യുദ്ധം ചെയ്യാനെത്തിയിട്ടുണ്ട്; എൻെറ വക ആനതേർകുതിരകാലാൾപ്പടകളും തെയ്യാറായിരിക്കുന്നു. അതിനാൽ ഭവാൻ പുറപ്പെട്ടാലും. അത്രതന്നെയല്ല,

മാററാരിൽച്ഛിദ്രമേററീ: തവ ഗുണപരരാം
പൌരരെ പ്രീതരാക്കീ;
സാധിച്ചേൻ ത്വൽപ്രയാണത്തിനു സമുചിതമാം
പാർഷ്ണിസംശുദ്ധിയും ഞാൻ;
ഓരോന്നും ചെയ്തുവെച്ചേനരികുലമഥന-
ത്തിന്നു വേണ്ടുന്ന കൃത്യം;
പിന്നിട്ടു സേന ഗംഗാനദിയെയു—മയി, നിൻ-
കയ്യിലായ് വത്സരാജ്യം! ൧൨

എന്ന്.

രാജാ: (എഴുന്നേററിട്ട്) അങ്ങിനെതന്നെ. ഇതാ, ഞാൻ

വിരവൊടു ചെന്നണഞ്ഞു മടിയാതെ മുടിക്കുവനാ
നിരവധിദാരുണപ്പണിയിൽ വമ്പെഴമാരുണിയെ,
തുരഗമതംഗജേന്ദ്രരിടചേർന്നതിഘോരശര-
ത്തിരനിര ചിന്നി വൻകടലിനോടെതിരാമടരിൽ! ൧൩

(എല്ലാവരും പോയി.)

അഞ്ചാമങ്കം.

—ഠഃ◦ഃഠ—

---

൧൨. ഛിദ്രം=അന്തഃകലഹം. പ്രീതർ=ആശ്വസ്തർ എന്നു ഭാവം. പാർഷ്ണിസംശുദ്ധി=ശത്രുക്കൾ പിന്നാലെ വന്നാക്രമിക്കാതിരിപ്പാനുള്ള രക്ഷ. ത്വൽപ്രയാണം=ഭവാൻെറ പുറപ്പാട്. അരി...മഥനം=ശത്രുവൃന്ദത്തെ മർദ്ദിക്കൽ.

൧൩. വിരവോട്=വേഗേന. നിര...പ്പണി=അസംഖ്യം ഭയങ്കരകൃത്യം. ആരുണി—വത്സരാജാവിൻെറ രാജ്യം അപഹരിച്ച ശത്രു. തുര...ജേന്ദ്രർ=മികച്ച കുതിരകളും ആനകളും.

Digitized By Kerala Sahitya Akademi

ആറാമങ്കം.

(അനന്തരം ഒരു ഹരിക്കാരൻ പ്രവേശിക്കുന്നു.)

ഹരിക്കാരൻ: ആരാണിവിടെ രത്നതോരണദ്വാരത്തിലുള്ളതു്?

തവണക്കാരി: (പ്രവേശിച്ച്) ആര്യ്യ, ഞാൻ, വിജയ. എന്തു വേണം?

ഹരിക്കാരൻ: ഭദ്രേ, ഉണർത്തിയ്ക്കൂ, വത്സരാജ്യം കൈവന്നതിനാൽ അഭ്യുദയം വളൎന്ന ഉദയനൻതിരുമേനിയോടുണർത്തിയ്ക്കൂ: ഇതാ, മഹാസേനന്റെ അടുക്കൽനിന്നു വന്ന രൈഭ്യഗോത്രക്കാരനായ ഹരിക്കാരനും, അംഗാരവതിത്തമ്പുരാട്ടി പറഞ്ഞയച്ച ആര്യ്യ വസുന്ധര എന്ന വാസവദത്താധാത്രിയും ഗോപുരത്തിൽ നില്ക്കുന്നു എന്നു്.

തവണക്കാരി: ആര്യ്യ, ഇയ്യുള്ളവൾക്ക് ഇപ്പോൾ തിരുമുമ്പിൽ ചെന്നുകൂടാ.

ഹരിക്കാരൻ: എന്താണു് തടസ്ഥം?

തവണക്കാരി: ആര്യ്യൻ കേൾക്കുക: ഇന്നു തമ്പുരാന്റെ പള്ളിക്കുറുപ്പുകൊട്ടാരത്തിൽവെച്ച് ആരോ വീണവായിച്ചിരുന്നു; അതു കേട്ടിട്ടു് അരുളിച്ചെയ്തു, 'ഘോഷവതിയുടെ ശബ്ദം പോലെ തോന്നുന്നുവല്ലോ' എന്നു്.

ഹരിക്കാരൻ: എന്നിട്ടു്?

തവണക്കാരി: എന്നിട്ടു്, അയാളോടു ചെന്നു ചോദിച്ചു, 'ഈ വീണ എവിടെനിന്നു കിട്ടി' എന്നു്. അയാൾ പ

Digitized By Kerala Sahitya Akademi

റഞ്ഞു, 'എനിയ്ക്കു നർമ്മദാതീരത്ത് ഒരു വള്ളിക്കുടിലിൽ നിന്നു കണ്ടുകിട്ടിയതാണ്; വേണമെങ്കിൽ ഇവിടെ എടുക്കാം' എന്ന്. തമ്പുരാൻ അതെടുത്തു മടിയിൽ വെച്ചതോടുകൂടി മോഹാലസ്യപ്പെട്ടുപോയി. ബോധം വന്നതിന്നുശേഷം, തിരുമുഖത്തു കണ്ണീരൊഴുകിക്കൊണ്ടരുളിച്ചെയ്തു, 'ഘോഷവതി, നിന്നെ കണ്ടുകിട്ടി; അവളെ കണ്ടെത്തുന്നില്ല!' എന്ന്. ആര്യ്യ, അതിനാൽ സമയം നന്നല്ല; ഞാൻ എങ്ങിനെ ഉണർത്തിയ്ക്കും?

ഹരിക്കാരൻ: ഭദ്രേ, ഉണർത്തിയ്ക്കു; ഇതും അതിനെ സംബന്ധിച്ചതു തന്നെയാണ്.

തവണക്കാരി: ആര്യ്യ, എന്നാൽ ഞാൻ ഉണർത്തിയ്ക്കാം. ഇതാ, തമ്പുരാൻ പള്ളിക്കുറുപ്പുകൊട്ടാരത്തിൽനിന്ന് ഇറങ്ങിവരുന്നു: അതിനാൽ ഇവിടെവെച്ചുതന്നെ ഉണർത്തിയ്ക്കാം.

ഹരിക്കാരൻ: ഭദ്രേ, അങ്ങിനെതന്നെ.

(രണ്ടുപേരും പോയി.)

വിഷ്കംഭം.

(പിന്നെ രാജാവും വിദൂഷകനും പ്രവേശിക്കുന്നു.)

രാജാ: ശ്രുതിസുഖനിനദേ, ശുഭാംഗിതൻ
സ്തനജഘനങ്ങളിൽ വിശ്രമിച്ച നീ
കിളികൾ പൊടിയുതിർത്ത തണ്ടുമായ്-
ക്കൊടിയ വനത്തിൽ വസിച്ചതെങ്ങിനെ!! ൧

---

൧. ശ്രുതി...നിനദേ=വീണയോടുള്ള സംബുദ്ധി; ചെവിയെ സുഖിപ്പിക്കുന്ന ശബ്ദത്തോടുകൂടിയത്. ശുഭാംഗി—സുന്ദരിയായ വാസവദത്ത. കിളികൾ=പക്ഷികൾ.

Digitized By Kerala Sahitya Akademi

ഘോഷവതി, കുറില്ല നിനക്ക്: നീ കാക്കുന്നില്ലല്ലോ ആ
പാവത്തിൻെറ

ശ്രോണിത്തട്ടിൽ വഹിയ്ക്കലും സുദൃഢമായ്
പ്പാൎശ്വങ്ങളിൽച്ചേൎക്കലും
ക്ഷീണിയ്ക്കുമ്പോളിർകൊങ്കകൾക്കിടയിൽവെ-
ച്ചുദ്യൽസുഖം പുൽകലും,
എന്നെച്ചൊല്ലി വിയോഗവേളയിലുതി-
ൎന്നീടും വിലാപങ്ങളും,
മീട്ടുംനേരമിടയ്ക്കു പുഞ്ചിരി പുര-
ണ്ടുള്ളോരു സല്ലാപവും! ൨

വിദൂഷകൻ: ഇവിടുന്നിനിയും വല്ലാതെ വ്യസനിയ്ക്കരുതേ!

രാജാ: തോഴരേ, എന്തു ചെയ്യാം:

നാളേറെയായിവനിൽ നിദ്രിതനായിരുന്ന
നാളീകസായകനെ വീണയുണൎത്തിവിട്ടു;
അത്രയ്ക്കു ഘോഷവതിയിൽ പ്രതിപത്തി ചേരു-
മദ്ദേവിയോ, നയനഗോചരമല്ലതാനും! ൩

വസന്തക, ഘോഷവതി വേഗം ശില്പികളെക്കൊണ്ടു
പുതുക്കിച്ചു കൊണ്ടുവരു.

വിദൂഷകൻ: ഇവിടുത്തെ കല്പനപോലെ.

(വീണയും കൊണ്ടു പോയി)

---

൨. ശ്രോണി=അരക്കെട്ടു. പാൎശ്വങ്ങൾ=വാരിഭാഗങ്ങൾ. ഉദ്യൽസു ഖം=സുഖം(വിശ്രമം) ഉണ്ടാക്കുമാറു. വിയോഗവേള=വിരഹാവസരം.

൩. നിദ്രിതൻ=ഉറങ്ങിയവൻ. നാളീകസായകൻ=കാമൻ. നയനഗോചരം=കാണപ്പെടാവുന്നവൾ.

Digitized By Kerala Sahitya Akademi

തവണക്കാരി: (പ്രവേശിച്ച്) തിരുമേനി ജയിച്ചാലും! ഇതാ, മഹാസേനന്റെ അടുക്കൽനിന്നു വന്ന രൈഭ്യഗോത്രക്കാരനായ ഹരിക്കാരനും, അംഗാരവതിത്തമ്പുരാട്ടി പറഞ്ഞയച്ച ആര്യവസുന്ധര എന്ന വാസവദത്താധാത്രിയും ഗോപുരത്തിൽ നില്ക്കുന്നു.

രാജാ: എന്നാൽ പത്മാവതിയെ വിളിയ്ക്കു.

തവണക്കാരി: തിരുമേനിയുടെ കല്പനപോലെ.

(പോയി)

രാജാ: ഈ വൎത്തമാനം ഇത്ര വേഗത്തിൽ മഹാസേനൻ അറിഞ്ഞിരിയ്ക്കുമോ?

(പിന്നെ പത്മാവതിയും, തവണക്കാരിയും പ്രവേശിയ്ക്കുന്നു.)

തവണക്കാരി: കൊച്ചുതമ്പുരാട്ടി ഇതിലേ ഇതിലേ.

പത്മാവതി: ആൎയ്യപുത്രൻ ജയിച്ചാലും.

രാജാ: പത്മാവതി, കേട്ടില്ലേ: മഹാസേനന്റെ അടുക്കൽനിന്നു വന്ന രൈഭ്യഗോത്രക്കാരൻ ഹരിക്കാരനും, തത്രഭവതി അംഗാരവതി പറഞ്ഞയച്ച ആൎയ്യവസുന്ധര എന്ന വാസവദത്താധാത്രിയും ഗോപുരത്തിൽ നില്ക്കുന്നുണ്ടെന്ന്?

പത്മാവതി: ആൎയ്യപുത്ര, എനിയ്ക്കു സന്തോഷമായി: ബന്ധുക്കളുടെ കുശലവൃത്താന്തം കേൾക്കാമല്ലോ.

രാജാ: ഭവതിയ്ക്കു ചേൎന്നതാണ് ഇപ്പറഞ്ഞതു്: വാസവദത്തയുടെ സ്വജനം എന്റെയും സ്വജനംതന്നെ' എന്ന്. പത്മാവതി, ഇരിയ്ക്കൂ; എന്താണിപ്പോൾ ഇരിയ്ക്കാത്തത്?

Digitized By Kerala Sahitya Akademi

പത്മാവതി: ആൎയ്യപുത്രൻ എന്നോടൊന്നിച്ചിരുന്നാണോ അവരെ കാണുന്നത്?

രാജാ: എന്താണതിൽ ദോഷം?

പത്മാവതി: ആൎയ്യപുത്രന്റെ മററൊരു ഭാൎയ്യ എന്ന്, ഒരു മടി തോന്നുന്നു!

രാജാ: ഭാൎയ്യയെ കാണാമെന്നുള്ളവരെ കാണിയ്ക്കാതിരുന്നാൽ പല ദോഷങ്ങളും വരാം. അതിനാൽ ഇരിയ്ക്കൂ.

പത്മാവതി: ആൎയ്യപുത്രന്റെ കല്പനപോലെ (ഇരുന്നിട്ട്) ആൎയ്യപുത്ര, അച്ഛനും അമ്മയും എന്താണ് പറയാൻ പോകുന്നതെന്ന് എന്റെ മനസ്സുഴറുന്നു.

രാജാ: പത്മാവതി, വാസ്തവംതന്നെ:

ശരിയ്ക്കെന്തൊന്നാവാമവർ പറവതെ-
ന്നൊന്നമനം ശങ്കകൊൾവൂ;
ഹരിച്ചേനല്ലോ ഞാൻ മകളെ;-യവളെ
ക്കാത്തുകൊണ്ടീലതാനും!
വെറുംഭാഗ്യാസ്ഥൈൎയ്യാൽ ഗളിതഗുണനാ-
യ്വന്നു താതന്നു പാരം
വെറുപ്പുണ്ടാക്കിത്തീൎത്തൊരു തനയനെ-
പ്പോലെ ഞാൻ ഭീതനിപ്പോൾ. ൪

പത്മാവതി: *തക്ക കാലത്ത് എന്തും രക്ഷിയ്ക്കാം!

---

൪. ഹരിയ്ക്കുക=അപഹരിയ്ക്കുക. വെറും...സ്ഥൈൎയ്യാൽ=ഭാഗ്യത്തിന്റെ അസ്ഥിരത മാത്രം നിമിത്തമായി. ഗളിതഗുണൻ=ഗുണങ്ങൾ നശിച്ചവൻ. ഭീതൻ=പേടി പൂണ്ടവൻ.

* കാലം പിഴച്ചാൽ രക്ഷിക്കവയ്യ എന്നൎത്ഥം.

Digitized By Kerala Sahitya Akademi

തവണക്കാരി: ഇതാ ഹരിക്കാരനും ധാത്രിയും വാതില്ക്കൽ നില്ക്കുന്നു.

രാജാ: വേഗത്തിൽ അകത്തേയ്ക്കു കൊണ്ടുവരു.

തവണക്കാരി: കല്പനപോലെ.

(പോയി.)

(അനന്തരം ഹരിക്കാരനും ധാത്രിയും തവണക്കാരിയും പ്രവേശിക്കുന്നു.)

ഹരിക്കാരൻ: (ആത്മഗതം)

സംബന്ധിരാജ്യപുനരാപ്തിയിലുൾ കുളിർപ്പൂ;
രാജാത്മജാമരണമോർത്തു മനം ചുടുന്നു!
എന്തെന്തു നീയിഹ വിധേ, നിറവേററിയില്ലാ-
ദ്ദേവിക്കു സൌഖ്യനിലകൂടി വരുത്തുമെങ്കിൽ? ൧

തവണക്കാരി: ഇതാ, തിരുമേനി; ആര്യൻ അടുത്തു ചെല്ലുക.

ഹരിക്കാരൻ: (അടുത്തുചെന്നു) ആര്യപുത്രൻ ജയിച്ചാലും!

ധാത്രി: തിരുമേനി ജയിച്ചാലും!

രാജാ: (ബഹുമാനത്തോടുകൂടി) ആര്യ,

ഉലകിങ്കലെ രാജവംശജ-
ക്കുദയാസ്തങ്ങൾ വരുത്തുമാരൊരാൾ;
മമ ചാർച്ചയിലിച്ഛ വെയ്ക്കുമാ-
ധരണീനാഥനു സൌഖ്യമല്ലയോ? ൩

൧. സംബ...രാപ്തി=സംബന്ധിയുടെ (ചാർച്ചക്കാരനായ ഉദയനന്റെ)രാജ്യം തിരിയേ കിട്ടൽ. ശത്രുഹൃതമായ രാജ്യം വീണ്ടുകിട്ടിയതുപോലെ, അദ്ദേവി(വാസവദത്ത)യ്ക്കു സൌഖ്യനില (കുശലം, അപായാഭാവം) കൂടി വരുത്തുമെങ്കിൽ, ഹേ വിധേ, നീ മഹാസേനോദയനന്മാരെ പൂർണ്ണകാമരാക്കിഎന്നു സാരം.

Digitized By Kerala Sahitya Akademi

ഹരിക്കാരൻ: അതേ, മഹാസേനന്നു സുഖംതന്നെ. ഇവിടേയും എല്ലാക്കും കുശലമല്ലേ എന്നദ്ദേഹം ചോദിക്കുന്നു.

രാജാ: (എഴുന്നേററുനിന്നിട്ട്) മഹാസേനൻ എന്താണാജ്ഞാപിക്കുന്നത്?

ഹരിക്കാരൻ: ഇതു വൈദേഹീപുത്രന്നനുരൂപംതന്നെ! എന്നാൽ ഇവിടുന്ന് ഇരുന്നുതന്നെ മഹാസേനൻെറ സന്ദേശം കേട്ടുകൊള്ളുക.

രാജാ: മഹാസേനൻ ആജ്ഞാപിക്കുന്നതുപോലെ.

(ഇരിക്കുന്നു.)

ഹരിക്കാരൻ: ഭാഗ്യം, ശത്രുക്കറം കയ്യടക്കിയ രാജ്യം വീണ്ടെടുത്തുവല്ലോ! എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ,

അശക്തൻ, ഭീരു, മടിയ-
നെന്നീക്കൂട്ടരിൽ മററുമേ
ചേരില്ലയല്ലോ രാജശ്രീ;-
യുത്സാഹിക്കു വശപ്പെട്ടു. ൧

രാജാ: ആര്യ, ഇതെല്ലാം മഹാസേനൻെറ പ്രഭാവം തന്നെ:

എന്നെത്തോല്പിച്ചു മുല്പാട;-ഥ നിജസുതരെ-
പ്പോലെ ലാളിച്ചുപോന്നു;
പിന്നെക്കേറിക്കവെന്നോൻ മകളെ,യവളെ ഞാൻ
കാത്തുകൊണ്ടീലതാനും;
മുന്നെപ്പോലേ മമത്വം മകളുടെ മൃതി കേ-
ട്ടിട്ടുമെൻപേരിലി;—ന്നാ
ധന്യൻതാൻ വത്സരാജ്യം മമ തിരിയെ ലഭി-
ക്കുന്നതിന്നുംനിമിത്തം. വൃ

വൃ. മുല്പാട് = യുദ്ധനവേട്ടയിൽവെച്ച്. തോല്പിച്ചു—പിടിച്ചുകൊണ്ടുപോയി. നിമിത്തം = കാരണഭൂതൻ.

Digitized By Kerala Sahitya Akademi

ഹരിക്കാരൻ: ഇതാണ്, മഹാസേനന്റെ സന്ദേശം; ദേവിയുടെ സന്ദേശം അത്രഭവതി ഇവിടെ അറിയിക്കും.

രാജാ: ഹാ, അമ്മേ,

ഇരുനാലുമെട്ടുമവരോധമാതരിൽ–
ത്തിരുമൂപ്പു പൂണ്ടരുളുമമ്മറാണിയാൾ
പുരപുണ്യദേവത സസൌഖ്യയല്ലയോ,
കരളെൻപ്രവാസരുജയാലെരിഞ്ഞവൾ? ൯

ധാത്രി: തമ്പുരാട്ടിക്ക് *ആലസ്യമൊന്നുമില്ല; അവിടുന്നു തിരുമേനിക്കും മറ്റെല്ലാവക്കും കുശലം ചോദിക്കുന്നു.

രാജാ: എല്ലാവക്കും കുശലമെന്നോ? അമ്മേ, ഇങ്ങിനെയൊക്കെയാണ് കുശലം!

ധാത്രി: തിരുമേനി ഇനിയും വല്ലാതെ വ്യസനിക്കരുതേ!

ഹരിക്കാരൻ: കൊച്ചുതമ്പുരാൻ സമാശ്വസിച്ചാലും. മഹാസേനകുമാരി മരിച്ചുപോയെങ്കിലും മരിച്ചിട്ടില്ല. അവളിൽ ഇത്രയും മനസ്സലിവുണ്ടല്ലോ ഇവിടേക്ക്! അഥവാ,

ആരാക്കു രക്ഷയുതകാൻമതിയന്ത്യകാല–
ത്താർ നിൎത്തിടും കയററും പൊഴുതിൽക്കുടത്തെ?
അപ്പപ്പൊഴീയുലകു കാടുകൾ പോലെ വെട്ടി–
നീക്കപ്പെടുന്നു, മുളയാന്നുയരുന്നു വീണ്ടും. ൧൦

---

൯. ഇരു...തരിൽ=പതിനാറ് അന്തഃപുരസ്ത്രീകളിൽ. പുര...വത=നഗരത്തിന് ഒരു പരദേവത. പ്രവാസരുജ=പ്രിയാവിരഹദുഖം.

* ആലസ്യം=രോഗം.

൧൦ കുടത്തെ—കിണററിലിറക്കിയ കുടത്തെ. അപ്പപ്പോൾ—അതാതു സമയങ്ങളിൽ.

Digitized By Kerala Sahitya Akademi

രാജാ: ആൎയ്യ, അങ്ങിനെയല്ല:

മഹാസേനന്റെ മകളെൻ–
പ്രിയശിഷ്യത്തിദേവിയാൾ;
എന്മട്ടവളെ ഞാനോൎക്കി–
ല്ലെത്ര ജന്മം ജനിക്കിലും? ൧൧

ധാത്രി: തമ്പുരാട്ടി അരുളിച്ചെയ്യുന്നു: 'വാസവദത്ത മരിച്ചു പോയല്ലോ! എനിക്കും മഹാസേനനും*ഗോപാലകപാലകന്മാർ എപ്രകാരമോ, അപ്രകാരംതന്നെയാണ് ഭവാനും; മുമ്പുതന്നെ ഭവാനെയാണ് ഞങ്ങൾ ജാമാതാവായി കരുതിയിരുന്നത്. അതുകൊണ്ടത്രേ, ഭവാനെ ഉജ്ജയിനിയിൽ വരുത്തിയതും, മകളെ വീണയഭ്യസിപ്പാനെന്ന നാട്യത്തിൽ †അനഗ്നിസാക്ഷികമായി തന്നതും. ഭവാനോ, ചാപല്യംമൂലം വിവാഹമംഗളം ആചരിക്കാതെ പോയ്ക്കളഞ്ഞു. ഉടനെ ഞങ്ങൾ അങ്ങയുടേയും വാസവദത്തയുടേയും സ്വരൂപം ചിത്രപടത്തിലെഴുതിച്ചു വിവാഹം നടത്തി. ആ ചിത്രപടം ഭവാന്റെ അടുക്കലേക്കയച്ചിരിക്കുന്നു; ഇതു നോക്കി സമാശ്വസിച്ചുകൊള്ളുക.'

രാജാ: അഹോ, വളരെ സ്നേഹത്തിലും അനുരൂപനിലയിലുമാണ് അവിടുന്നു പറഞ്ഞയച്ചിട്ടുള്ളത്!

ഏറെ മോദകരമീയൊരു വാക്യം
നൂറു നാടുകൾ കിടക്കുവതേക്കാൾ!
ചെറുമില്ല മമതക്കുറവല്ലോ,
തെറു ചെയ്യുകിലുമെന്നുടെ പേരിൽ. ൧൨

---

* ഗോപാലകപാലകന്മാർ=മഹാസേനന്റെ പുത്രന്മാർ.

† അഗ്നിസാക്ഷികമല്ലാതെ.

൧൨. മോദകരം=സന്തോഷപ്രദം.

Digitized By Kerala Sahitya Akademi

പത്മാവതി: ആൎയ്യപുത്ര, ചിത്രത്തിലെ ഗുരുജനത്തെ കണ്ടു വന്ദിപ്പാൻ എനിയ്ക്കാഗ്രഹമുണ്ട്.

ധാത്രി: നോക്കിക്കൊള്ളു, കൊച്ചുതമ്പുരാട്ടി; നോക്കിക്കൊള്ളു.

(എന്നു ചിത്രപടം കാണിയ്ക്കുന്നു.)

പത്മാവതി: (നോക്കി, ആത്മഗതം) എയ്! ഇതു് ആൎയ്യ ആവന്തികയെപ്പോലെതന്നെ ഇരിയ്ക്കുന്നുവല്ലോ! (പ്രകാശം) ആൎയ്യപുത്ര, ഇതു ജ്യേഷ്ഠത്തിയ്ക്കൊത്തിരിയ്ക്കുന്നുണ്ടോ?

രാജാ: ഒത്തിരിയ്ക്കുകയല്ല; അവൾതന്നെ എന്നെനിയ്ക്കു തോന്നിപ്പോകുന്നു. അയ്യോ കഷ്ടം!

സുസ്നിഗ്ദ്ധമാമീ നിറമെപ്രകാരം
ഭയങ്കരാപത്തിനു പാത്രമായി!
ഈ വക്ത്രമാധുൎയ്യവുമെപ്രകാര-
മെരിഞ്ഞ തീയ്യേററു കരിഞ്ഞുപോയി! ൧൩

പത്മാവതി: ഞാൻ ആൎയ്യപുത്രൻെറ ചിത്രം നോക്കട്ടെ, ഇതു ജ്യേഷ്ഠത്തിയ്ക്കൊത്തതോ അല്ലയോ എന്നറിയാൻ.

ധാത്രി: നോക്കു, കൊച്ചുതമ്പുരാട്ടി, നോക്കു.

പത്മാവതി: (നോക്കിയിട്ട്) ആൎയ്യപുത്രൻെറ ഛായകൊണ്ടറിയാം, ഇതു ജ്യേഷ്ഠത്തിയ്ക്കൊത്തതുതന്നെയെന്ന്.

രാജാ: പത്മാവതി, ചിത്രം കണ്ടതോടുകൂടി ഭവതിയ്ക്കു ഹൎഷവും ഉദ്വേഗവുമുള്ളതായി തോന്നുന്നുവല്ലോ! ഇതെന്താണ്?

പത്മാവതി: ആൎയ്യപുത്ര, ഈ ഛായയ്ക്കൊത്ത ഒരു സ്ത്രീ ഇവിടെത്തന്നെ താമസിയ്ക്കുന്നുണ്ട്.

Digitized By Kerala Sahitya Akademi

രാജാ: വാസവദത്തയുടേയോ?

പത്മാവതി: അതേ.

രാജാ: എന്നാൽ വേഗം വരുത്തൂ.

പത്മാവതി: ആര്യപുത്ര, എന്റെ വേളിയ്ക്കു മുമ്പ് ഒരു ബ്രാഹ്മണൻ, 'എന്റെ പെങ്ങളാണെ'ന്നും പറഞ്ഞു സൂക്ഷിയ്ക്കാൻ ഏല്പിച്ചതാണ്. ഭർത്താവു മറുനാട്ടിൽ പോയിരിയ്ക്കുന്നു. ആ സ്ത്രീ പുരുഷന്മാരെ കാണാറില്ല. അതിനാൽ എന്നോടൊന്നിച്ചു വരുമ്പോൾ അവളെ ആര്യപുത്രൻ നോക്കിയറിഞ്ഞുകൊൾക.

രാജാ: വിപ്രസോദരിയാണെങ്കിൽ
മറേറതോ നാരിതാനവൾ:
ഒരേ വടിവിലുണ്ടായി-
വരാം പലർ ജഗത്തിതിൽ. ൮൪

തവണക്കാരി: (പ്രവേശിച്ച്) തിരുമേനി ജയിച്ചാലും! ഇതാ, ഉജ്ജയിനിക്കാരൻ ഒരു ബ്രാഹ്മണൻ കൊച്ചുതമ്പുരാട്ടിയുടെ കയ്യിൽ സൂക്ഷിപ്പാനേല്പിച്ചിട്ടുള്ള സോദരിയെ തിരിയേ വാങ്ങാനാണെന്നും പറഞ്ഞു വാതിൽക്കൽ വന്നു നിൽക്കുന്നു.

രാജാ: പത്മാവതി, ആ ബ്രാഹ്മണൻ തന്നെയോ?

പത്മാവതി: ആയിരിയ്ക്കണം.

രാജാ: വേഗത്തിൽ ആ ബ്രാഹ്മണനെ അന്തർഗ്ഗഹോചിതമാംവണ്ണം ഉപചരിച്ചു കൂട്ടിക്കൊണ്ടുവരു.

തവണക്കാരി: കല്പനപോലേ.

(പോയി.)

൮൪. വടിവിൽ=ആകൃതിയോടുകൂടി.

Digitized By Kerala Sahitya Akademi

രാജാ: പത്മാവതി ആ സ്ത്രീയേയും കൂട്ടിക്കൊണ്ടു വരു.

പത്മാ: ആര്യപുത്രൻെറ കല്പനപോലെ.

(പോയി.)

(പിന്നെ യൌഗന്ധരായണനും തവണക്കാരിയും പ്രവേശിക്കുന്നു.)

യൌഗന്ധരായണൻ:

എൻതമ്പുരാനു ഹിതമായ്വരുമെന്നു വെച്ചാ-
ണാമട്ടു റാണിയെ മറച്ചിതു ചെയ്തതീ ഞാൻ;
സംപ്രാപ്തമായ് ഫലവുമിന്നതിനെങ്കിലും മേ
ഭൂപാലനെന്തരുളുമെന്നൊരു പേടിയുള്ളിൽ! ൧൭

തവണക്കാരി: ഇതാ, തിരുമേനി; ആര്യൻ അടുത്തു ചെല്ലുക.

യൌഗന്ധരായണൻ: (അടുത്തു ചെന്നിട്ട്) ജയിപ്പൂതാക, ഭവാൻ ജയിപ്പൂതാക!

രാജാ: (ആത്മഗതം) ഈ ഒച്ച മുമ്പു കേട്ടിട്ടുള്ളതായി തോന്നുന്നു. (പ്രകാശം) ബ്രാഹ്മണ, അങ്ങയുടെ സോദരിയെയാണോ പത്മാവതിയുടെ കയ്യിൽ സൂക്ഷിപ്പാനേല്പിച്ചിട്ടുള്ളത്?

യൌഗന്ധരായണൻ: അതേ.

രാജാ: എന്നാൽ ഇദ്ദേഹത്തിൻെറ സോദരിയെ വേഗം കൊണ്ടുവരട്ടെ, വേഗം കൊണ്ടുവരട്ടെ.

തവണക്കാരി: കല്പനപോലെ.

(പോയി)

---

൧൭. ഇത്.—സ്വാമിക്കു പത്മാവതീപരിണയം ഘടിപ്പിക്കൽ. സംപ്രാപ്തമായി=സിദ്ധിച്ചു. അരുളും=പറയും.

Digitized By Kerala Sahitya Akademi

(പിന്നെ പത്മാവതിയും വാസവദത്തയും തവണക്കാരിയും പ്രവേശിക്കുന്നു.)

പത്മാവതി: വരൂ, ആര്യേ, വരൂ. ഞാൻ സന്തോഷവർത്തമാനം അറിയിക്കാം.

വാസവദത്ത: എന്താണെന്താണ്?

പത്മാവതി: ആര്യയുടെ സോദരൻ വന്നിട്ടുണ്ട്.

വാസവദത്ത: ഭാഗ്യം, ഇപ്പോഴെങ്കിലും ഓർമ്മയുണ്ടായല്ലോ!

പത്മാവതി: (അടുത്തു ചെന്നിട്ട്) ആര്യപുത്രൻ ജയിച്ചാലും! ഇതാ, സൂക്ഷിപ്പാൻ തന്ന മുതൽ.

രാജാ: തിരിയേ കൊടുക്കു. സാക്ഷിയോടുകൂടി വേണം തിരിയെ കൊടുക്കാൻ; അതിന്നിവിടെ രൈഭ്യനും അത്രഭവതിയുമുണ്ടല്ലോ.

പത്മാവതി: ആര്യ, ഇനി ആര്യയെ കൊണ്ടുപോയ്ക്കോളു.

ധാത്രി: (നോക്കിയിട്ട്) ഹാ, കൊച്ചുതമ്പുരാട്ടി വാസവദത്ത!

രാജാ: മഹാസേനപുത്രിയോ? ദേവി, ഭവതി പത്മാവതിയോടുകൂടി അകത്തേയ്ക്കു വന്നാലും.

യൌഗന്ധരായണൻ: പാടില്ല, പാടില്ല. ഇവളെൻെറ സോദരിയാണ്.

രാജാ: എന്താണങ്ങു പറയുന്നത്? ഇതു മഹാസേനൻെറ മകളാണല്ലോ.

യൌഗന്ധരായണൻ: അല്ലയോ രാജാവേ,

Digitized By Kerala Sahitya Akademi

> ഭവാനഹോ, ഭാരതവംശജാത-
> നകന്മഷൻ, ജ്ഞാനയുതൻ, വിനീതൻ,
> നരേന്ദ്രധർമ്മപ്രകരോപദേഷ്ടാ-
> വയുക്തമങ്ങേയ്ക്കു ഹഠാപഹാരം! ൫൩

രാജാ: ആകട്ടെ, ഞാൻ രൂപസാദൃശ്യം നോക്കട്ടെ. മറശ്ശീല മാററു.

യൌഗന്ധരായണൻ: സ്വാമി ജയിച്ചാലും!

വാസവദത്ത: ആര്യപുത്രൻ ജയിച്ചാലും!

രാജാ: എയ്, ഇതു യൌഗന്ധരായണൻ! ഇതു മഹാസേനകുമാരി!

> ഇതു വാസ്തവമോ, കിനാവുതാനോ?
> സതി കാണായിവരുന്നു പിന്നെയും മേ!
> ഇതുമാതിരിതന്നെയന്നുമീക്ഷി-
> ച്ചതിൽ ഞാൻ വഞ്ചിതനായ്ച്ചമഞ്ഞുവല്ലോ! ൫൪

യൌഗന്ധരായണൻ: സ്വാമി, ദേവിയെ ഒളിപ്പിച്ചതിനാൽ തെററുകാരനാണ് ഞാൻ. അതു ക്ഷമിക്കുമാറാകണം.

(കാല്ക്കൽ വീഴുന്നു.)

രാജാ (എഴുന്നേല്പിച്ചിട്ട്) യൌഗന്ധരായണനാണല്ലോ ഭവാൻ!

> ഉന്മാദനാട്യങ്ങളും, മഹാഹവങ്ങളും,
> ശാസ്ത്രത്തിനൊത്തുള്ള വിചിന്തനങ്ങളും

---

൫൩. നരേ...ഷ്ടാവ് =രാജധർമ്മസമൂഹത്തെ ഉപദേശിക്കുന്നവൻ (മററുള്ളവർക്കു കാട്ടിക്കൊടുക്കുന്നവൻ). ഹഠാപഹാരം=ബലേന അപഹരിക്കൽ.

Digitized By Kerala Sahitya Akademi

ഇത്യാദിയാം താവകയത്നമല്ലോ
കീഴ്പ്പോട്ടുപോമെന്നെ വലിച്ചുകേററി! ൧൨

യൌഗന്ധരായണൻ: ഇവിടത്തെ ഭാഗ്യത്തിന്റെ പിറകേ നടക്കുന്നു!

പത്മാവതി: അല്ല, ജ്യേഷ്ഠത്തിതന്നെയാണിത്! ജ്യേഷ്ഠത്തി, ഒരു സഖി എന്നുകരുതി ഞാൻ അതിർകവിഞ്ഞു പെരുമാറിപ്പോയി! അതിനാൽ വണങ്ങി മാപ്പുചോദിച്ചുകൊള്ളുന്നു.

(കാല്ക്കൽ വീഴുന്നു.)

വാസവദത്ത: (എഴുന്നേല്പിച്ചിട്ട്) എഴുന്നേൽക്കു; സുമംഗലി, എഴുന്നേൽക്കു. എന്നെ രക്ഷിപ്പാൻ ഭവതിയുടെ ശരീരം ഇങ്ങു തന്നതായിരിയ്ക്കാം അപരാധം!

പത്മാവതി: ഞാൻ അനുഗ്രഹിയ്ക്കപ്പെട്ടു.

രാജാ: സഖേ, യൌഗന്ധരായണ, എന്താലോചിച്ചാണു ദേവിയെ ഒളിപ്പിച്ചത്?

യൌഗന്ധരായണൻ: കൌശാംബിമാത്രമേ ഞാൻ രക്ഷിയ്ക്കുന്നുള്ളുവല്ലോ എന്ന്.

രാജാ: പത്മാവതിയുടെ കയ്യിലേല്പിപ്പാനെന്താണ് കാരണം?

---

൧൨. ഉദ്ധാദനാദ്യങ്ങൾ = ഭ്രാന്തനടിയ്ക്കൽ. മഹാഹവങ്ങൾ = വലിയ യുദ്ധങ്ങൾ. വിചിന്തനങ്ങൾ = ആലോചനകൾ.

* വത്സരാജ്യം മുഴുവൻ സ്വരക്ഷയിലാക്കണമെന്നു കരുതിയിട്ട് എന്നു സാരം.

Digitized By Kerala Sahitya Akademi

യൌഗന്ധരായണൻ: പുഷ്പകഭദ്രപ്രഭൃതികൾ പത്മാവതി ഇവിടത്തെ റാണിയാകുമെന്നു ലക്ഷണം പറഞ്ഞിരുന്നു.

രാജാ: ഇതും രുമണ്വാൻ അറിഞ്ഞിരുന്നുവോ?

യൌഗന്ധരായണൻ: സ്വാമി, എല്ലാവരും അറിഞ്ഞിരുന്നു.

രാജാ: അമ്പോ, സൂത്രക്കാരൻതന്നെ രുമണ്വാൻ.

യൌഗന്ധരായണൻ: ദേവിയുടെ കുശലം അറിയിക്കുന്നതിന്ന് അത്രഭവാൻ രൈഭ്യനും അത്രഭവതിയും ഇപ്പോൾത്തന്നെ തിരിയേ പോയ്ക്കൊള്ളട്ടെ.

രാജാ: പോര, പോര: നമ്മളെല്ലാവരുംതന്നെ ദേവിയോടും പത്മാവതിയോടുംകൂടി പോകണം.

(ഭരതവാക്യം)

ഹിമാദ്രിവിന്ധ്യാചലകുണ്ഡലങ്ങ-
ളിണങ്ങുമിത്തുഴിയെയാഴിയോളം
ഒററക്കുടക്കീഴിലടക്കി രക്ഷി-
ക്കട്ടേ ചിരം നമ്മുടെ രാജസിംഹൻ!

(എല്ലാവരും പോയി)

Digitized By Kerala Sahitya Akademi